

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

TOPLUMSAL BELLEK MERKEZLERİ OLARAK
KENT MÜZELERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ömer Faruk KARAKAŞ

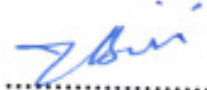

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi İbrahim BİRİ

BOLU 2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ömer Faruk KARAKAŞ'a ait "Toplumsal Bellek Merkezleri Olarak Kent Müzeleri"
adlı çalışma, jürimiz tarafından **Sosyoloji** Anabilim Dalında **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy
birliğiyle/~~Oy çokluğuyla~~ kabul edilmiştir.

10.09.2019

Unvan, Adı, Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) : Dr. Öğrt. Üyesi İbrahim BİRİ	
Üye : Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN	
Üye : Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN	

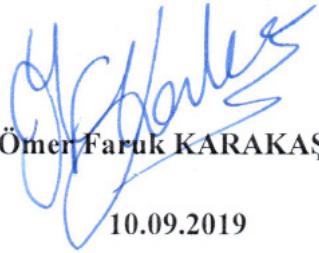
Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “**Toplumsal Bellek Merkezleri Olarak Kent Müzeleri**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvurulan kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Ömer Faruk KARAKAŞ
10.09.2019

ÖNSÖZ

Bu çalışma artık birçok kentte bulunan ve bu sebeple de diğer kentler için de bir zorunluluk haline gelmiş kent müzelerinin iddia edildiği gibi toplumsal bellek merkezi işlevini yerine getirebilip getiremediğini incelemiştir. Toplumsal bellek teorileri ile kent müzeciliği konusunda literatür taranmış bu konularda yapılmış çalışmalardan bir toplumsal bellek merkezinin işlevleri ortaya çıkarılmıştır. Bu işlevler ile de kent müzelerinin faaliyetleri karşılaştırılmıştır.

Bu tezin hazırlanması sürecinde desteklerini, teşviklerini, anlayışlarını ve sabırlarını benden esirgemeyen bu sebeple de gerçek bir teşekkürü hak eden ve fakat bu sayfaya da tek tek sığmayacak ailem, akrabam, dostum ve hocalarıma şükranlarımı sunarım.

Ömer Faruk KARAKAŞ

10.09.2019

ÖZET

TOPLUMSAL BELLEK MERKEZLERİ OLARAK KENT MÜZELERİ

Ömer Faruk KARAKAŞ

Yüksek Lisans Tezi

Sosyoloji Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi İbrahim BİRİ

Eylül 2019, 61 + x Sayfa

Dünyada ve Türkiye’de birçok önemli şehirde kent müzesi bulunmaktadır. Hatta artık birçok küçük nüfuslu ilçelerde bile kent müzelerine rastlanmaktadır. Kent müzelerinin sayıları her geçen gün artmaktadır. Yerel yönetimler kent müzesi kurulumu ve işletilmesi için büyük kaynaklar ayırmakta, fakat müzelerden beklenen temel faydayı üretmekte zorlanmaktadırlar. Bu çalışmanın temel sorgusu, kuruluş amaçlarının başında bir toplumsal bellek merkezi işlevini yerine getirmek olan kent müzelerinin, kendisine yüklenen bu misyonu ne düzeyde yerine getirebileceğidir.

Konunun iki temel bileşeni olarak toplumsal bellek kavramı ile kent müzeciliği kavramı ilk iki bölümde detaylıca açıklanmış, üçüncü bölümde de toplumsal bellek merkezi işlevleri ile kent müzesi faaliyetlerinin ne düzeyde uyduğu karşılaştırılarak, kent müzelerinin bellek merkezi işlevini ne ölçüde yerine getirebileceği saptanacaktır. Yine bu bölümde bir toplumsal bellek merkezi işlevini yerine getirmesi için kent müzelerinde uygulanması gereken işlevler ile hali hazırda uygulanan ve bunla birlikte toplumsal bellek merkezi işlevini yerine getirme amacından uzaklaştıran faaliyetler sıralanacaktır.

Anahtar kelimeler: Kültür, Kimlik, Bellek, Kent, Müze

ABSTRACT

CITY MUSEUMS AS COLLECTIVE MEMORY CENTERS

Ömer Faruk KARAKAŞ

Master Thesis

Department of Sociology

Advisor: Assist. Prof. Dr. İbrahim BİRİ

September 2019, 61 + x Pages

There are many city museums in the world and Turkey. Even in many small populated districts, city museums are now found. The number of city museums is increasing day by day. Local governments allocate large resources for the establishment and operation of city museums, but they are having difficulty in producing the basic benefit expected from museums. The main question of this study is to what extent the city museums, whose main foundation is to fulfill the function of a social memory center, can fulfill this mission.

The concept of social memory and city museums as the two main components of the subject are explained in detail in the first two chapters. In the third part, the comparison between the functions of the social memory center and the activities of the city museum will be compared and to what extent the museums can fulfill the function of the memory center will be determined. Again, in this section, the functions that should be implemented in the city museums in order to fulfill the function of a social memory center, and the activities that are currently implemented and which, together with the purpose of carrying out the social memory center function, will be listed.

Key words: Memory, City, Museum, Culture, Identity

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
RESİMLER LİSTESİ	x
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	
1. TEMEL KAVRAMLAR VE KURAMLAR	4
1.1. Toplumsal Bellek	4
1.2. Bellek Kavramı.....	4
1.2.1 Bellek Kavramına Değişik Yaklaşımlar	5
1.2.1.1. Felsefede Bellek Kavramı.....	5
1.2.1.2. Psikolojide Bellek Kavramı	5
1.2.1.3. Sosyolojide Bellek Kavramı	6
1.2.1.4. Tarih Biliminde Bellek Kavramı	7
1.3. Bireysel Bellek ve Toplumsal Belleğin Oluşumu	7
1.4. Toplumsal Bellek Teorileri	9
1.4.1. Kolektif Bellek.....	10
1.4.2. Kültürel ve İletişimsel Bellek	10
1.4.3. Kaydedici ve İşlevsel Bellek.....	10
1.4.4. Negatif Bellek	11
1.5. Toplumsal Belleği Oluşturan Araçlar.....	11
1.5.1. Soyut Araçlar	11

1.5.1.1. Söylence.....	12
1.5.1.2. Ritüel.....	12
1.5.2. Soyut Araçların Gelişme Süreci	12
1.6. Somut Araçlar.....	13
1.7. Müze ve Tarihçesi	13
1.7.1. Koleksiyonculuğun Tarihçesi	15
1.7.2. Müzenin Doğuşu ve Gelişim Serüveni	16

II. BÖLÜM

2. KENT MÜZESİ	18
2.1. Müze Türleri.....	18
2.2. Müzenin İşlevleri.....	19
2.2.1. Toplama	20
2.2.2. Koruma	21
2.2.3. Belgeleme	22
2.2.4. Araştırma	23
2.2.5. İletişim	23
2.2.6. Sergileme	24
2.2.7. Eğitim.....	24
2.3. Çağdaş Müzecilik	25
2.3.1. Post-modernizm ve Çağdaş Müzecilik	28
2.3.2. Günümüzde Çağdaş Müzecilik Anlayışı	29
2.3.3. Çağdaş Müzecilik İlkeleri.....	30
2.4. Kent Müzeciliği	31
2.4.1. Kent ve Kentleşme.....	32
2.4.2. Kent Müzeleri'nin Önemi ve Yaygınlaşması	33
2.4.3. Kent Müzelerinin Hedefleri	33
2.4.4. Kent Müzelerinin Amaç ve İşlevleri.....	33
2.4.5. Kent Müzelerinin Gelişimi	35
2.4.5.1. Dünyada Kent Müzeciliği.....	36
2.4.5.2. Türkiye'de Kent Müzeciliği.....	38
2.4.6. Türkiye'den Kent Müzesi Örnekleri.....	39

III. BÖLÜM

3. BELLEK MERKEZİ İŞLEVLERİ VE KENT MÜZECİLİĞİ.....	42
3.1. Toplumsal Bellek Merkezi	42
3.1.1. Depolama	42
3.1.2. Hatırlama	43
3.1.3. İşleme.....	43
3.1.4. Unutma.....	43
3.1.5. Aktarma	43
3.2. Kent Müzesi Faaliyetleri ve Birimleri	44
3.2.1. Kent Bilgi Merkezi	44
3.2.2. Bilgi Panoları	45
3.2.3. Maketler ve Statik Canlandırmalar	47
3.2.4. Sergi ve Sunum Alanları.....	50
3.2.5. Video ve Ses Prodüksiyonları.....	51
3.3. Toplumsal Bellek ve Kent Müzeleri	52

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	54
KAYNAKLAR	57

RESİMLER LİSTESİ

Resim 2.1: Bursa Kent Müzesi.....	40
Resim 2.2: Kayseri Kent Müzesi	40
Resim 2.3: Gaziantep Kent Müzesi.....	41
Resim 3.1: Kiosk Örneği.....	45
Resim 3.2: Bilgi Panosu Örneği.....	46
Resim 3.3: Bilgi Panosu Sunumu Örneği	47
Resim 3.4: Kent Maketi Örneği	48
Resim 3.5: Gaziantep Kalesi Maketi.....	48
Resim 3.6: Statik Canlandırma Örneği	49
Resim 3.7: Statik Canlandırma Örneği- Kilimci Ustası.....	50
Resim 3.8: Genel Sergi Vitrini.....	50
Resim 3.9.: Tematik Sergi.....	51
Resim 3.10: Video Sunumu	52

GİRİŞ

Binlerce yıldır tartışılan en önemli konulardan bir tanesi insanın doğumunda bir hafızaya sahip olup olmamasıdır. Yani ister Platon'un "tabula rasa"sı gibi boş bir levha olarak ya da İbn'i Arabi'nin tasavvurusundaki gibi tüm âlemi biliyor olarak doğmuş olsun hafıza her zaman insanı anlamada en önemli konulardan birisi olmuştur. Hafıza kayıpları, hafıza bozuklukları, hatta son yıllarda gündemde olan hafızaya bağlı alzheimer gibi hastalıklar sebebi ile psikoloji disiplini bu konuda verimli çalışmalar sunmuştur. Bununla birlikte hafızanın sosyal ortamlarda yeniden kendini var ettiğini, bulunduğu ortama göre şekil değiştirebildiği birçok sosyal psikoloji disiplininde yapılmış çalışmalarda ortaya konmuştur.

Araştırmanın Konusu

Yeni bir disiplin olarak anılması diğer temel bilim disiplinlerinden sonraya kalan sosyoloji; varlıkları, olguları toplumsal düzlemde yeniden anlayarak onların hakikatlerini ve toplumsal yapı içerisindeki gerçek yerlerini bulma konusunda önemli yol kat etmiştir. Sosyoloji hafıza konusunda da hafıza alanın bireyi çok fazla aştığını, hafızanın bireyin bir objesi değil hatta neredeyse bireyin toplumsal hafızanın bir objesi olduğunu anlamıştır.

Son yıllarda ülkemizde ve bizim gibi ülkelerde toplumsal hafıza kavramının en çok duyulduğu çevrelerden birisi kent müzeleridir. ABD'de 19.yy sonlarında ortaya çıkan kent müzesi kavramı Avrupa'da 20. Yüzyıl itibari ile yaygınlaşmaya başlamış, küreselleşmenin etkisi ile son yıllarda ülkemiz dâhil tüm dünyayı sarmaya başlamıştır.

Türkiye 'de Kayseri, Gaziantep, Bursa gibi büyük şehirlerden sonra birçok orta ve küçük ölçekli illerde ve dahi ilçelerde bile kent müzesi çalışmaları tamamlanmış ya

da devam etmektedir. Birçok yerel yönetici seçim vaatlerine, stratejik planlarında kentlerine bu tür çağdaş müzeciliğin en önemli örneklerinden sayılan kent müzesi kazandırmayı istemektedir.

Araştırmanın Amaç ve Önemi

Akademik camiada kent müzesi çerçevesinde olsun yâda olmasın birçok farklı disiplinde toplumsal hafıza konusu incelenip, çok değerli akademik çıktılar üretilmiştir. Kent müzesi uygulamaları da her ne kadar toplumsal hafıza merkezi kurma iddiası ile ortaya çıkmış olsa da muhtelif sebeplerle birbirinin kopyası, yaşamayan, sosyolojinin dışında kalmış beton yapılar üretilmektedir. Gerek entelektüel sermayenin harcadığı vakit ve birikim gerek yerel yönetimlerinde kamu sermayesi birbirinden habersizce boşa akıtılmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma yukarıda bahsedilen temel problemi merkezinden alıp ulaşması gereken odağa yerleştirmeyi ve örneklendirerek açıklamayı amaçlamaktadır.

Toplumsal bellek merkezi olarak kent müzeleri isimli araştırma, literatür taramasına dayalı olarak bir betimsel çalışma olarak tamamlanmıştır. Kent, kentleşme, bellek, toplumsal bellek, kent müzesi gibi konular üzerine çalışmalar yaparak eserler vermiş bilim insanlarının çıktıları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çağdaş müzecilik anlayışının bir sonucu olan kent müzesi uygulamasının ve bireysel bir olgu olarak düşünüle gelen ama sosyolojinin ele alması ile toplumsal bir özellik kazanan bellek konularında günümüzde artık önemli bir literatür bulunabilmektedir. Bu araştırmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesini oluşturan konular hakkında birçok çalışma yapılmış, sempozyumlar düzenlenmiştir. Bu çalışmalar da bu alanda yeni çalışma yapanlar için faydalanılabilecek önemli bir kaynak sağlamaktadır.

Konun kavramsal ve kuramsal çerçevesi oluşturulurken, ilgili bilgiler karşılaştırmalı olarak tekrar yorumlanmış, henüz yeterince tanımlanmamış toplumsal

bellek merkezi olgusunun genel sınırları çizilmiştir. Konunun diğerk bir yönü olarak kent müzeleri hakkında da katılımcı gözlem uygulamaları yapılmış, özellikle kurulumunda yüklenici firma yetkilisi olarak görev yaptığım Bayazhan Gaziantep Kent Müzesi olmak üzere birçok kent müzesi incelenmiş ve ortak özellikleri çıkarılmıştır.

Bu çalışmanın iki ayrı çerçevesi olarak toplumsal bellek merkezleri ve işlevleri ile kent müzeleri ve faaliyetleri karşılaştırılarak, teoride ve pratikte kent müzelerinin bir toplumsal bellek merkezi işlevini ne ölçüde yerine getirdiği saptanmıştır. Bununla birlikte bu çalışma konunun ve örneklerin genişliği sebebiyle ancak konuya mevcut literatürün perspektifinden bakmış, bellek ya da kent müzesi konusunda yeni bir bakış açısı üretmeye çalışmamıştır.

I. BÖLÜM

1. TEMEL KAVRAMLAR VE KURAMLAR

1.1. Toplumsal Bellek

Bellek her ne kadar bireysel bir alan gibi görülse de Halbwachs'nin dediği gibi bellek ancak insanın sosyalleşmesi ile var olur. Mutlak bir yalnızlık içinde büyüyen bireyin belleği olmaz. (Otsuka ve Wayman,1999: 557-558) Bellek her ne kadar bireye aitse de bu belleğin kendisi toplumsal alanda belirlenir.

Toplumsal bellek zannedildiğinin aksine bellek konusunu anlamak için ortaya atılmış farazi bir kavram olmayıp, bireylerin hafızalarını oluşturan hatta en kişisel anıları bile sadece sosyal grupların iletişimi ve etkileşimi üzerinden gösteren önemli bir sosyolojik kavramdır. Toplumsal hafıza toplumdaki her bir bireyin hafızalarının kümülatif toplamı olarak algılanması sosyolojik bakış açısının uzağındadır. Toplumsal hafıza canlı, işleyen sosyal ortamda varlık bulan ve aynı zamanda sosyal bir varlık olan bireyin geçmişte biriktirdikleri üzerinde bile faal olan diyalektik bir sanattır.

1.2. Bellek Kavramı

Türk Dil Kurumu'na göre Bellek kelimesi Yaşananları, öğrenilen konuları, bunların geçmişle ilişkisini bilinçli olarak zihinde saklama gücü, dağarcık, akıl, hafıza, zihin anlamlarına gelmektedir (TDK, 2018: 441). Birçok farklı disiplin bellek kavramını kendi çerçevesinde değerlendirip tanımlamıştır. Felsefenin psikolojinin tarih biliminin,

sosyolojinin bellek kavramından anladığı anlam ve umduğu fayda farklı farklı olmaktadır. İleride bu disiplinler açısından değerlendirme sunulmuştur.

1.2.1 Bellek Kavramına Değişik Yaklaşımlar

Çalışma konumuz gereği bellek kavramı ile ilgili birçok değerlendirme bulunmasına rağmen felsefe, psikoloji, sosyoloji ve tarih bilimi açısından değerlendirilmiştir.

1.2.1.1. Felsefede Bellek Kavramı

Aristo'da bellek asıl olanın bir kopyasının bireyce kalıcı olarak sahiplenilmesi olarak tanımlanır. Bu anlamda varlık kişide anlam bulmakta bir yönüyle de aslında var olmaktadır. Felsefe de bireyin belleği kendi egosu ile başlar. Kişinin içerisinde bulunduğu koşullar varlığında var olan kişinin kendine has tüm yönlerini ortaya çıkarır.

Bellek homojen bir sorun alanı olmayıp, kimlik aidiyet, ideoloji gibi kavramlarla açıklanabilen tek başına ele alınamayan bir kavramlar bütünüdür Belleğin oluşumu bireyin anımsama sırasında daha önce algıladığı nesneyi zihninde canlandırma çabasında bellekte yeni bir imgenin oluşması ile gerçekleşir (Doğu ve Deligöz, 2016: 546-550). Yani aslında bellek işledikçe kendini var eden bir varlıktır. Bu imge bireyin geçmişinin bir parçası olur.

Anımsamanın gerçekleşmemesi ya da hatırlamasının güçleşmesi hali de bellek bitimi olarak tanımlanır (Atkinson vd. 2012: 10-15)

1.2.1.2. Psikolojide Bellek Kavramı

Bilinçaltı konusunda çalışan Sigmund Freud belleğin her şeyi kaydettiğini ve hiç bir şeyi unutmadığını ifade eder. Sanat ve sanatçılar üzerine isimli kitabında bilinçaltına bir şekilde girmiş etkilerin zamanla bilinci yani belleği etkilediğini anlatır. Bu bakış

açısında bellek aslen her türlü veriyi depolayan bununla birlikte biraz daha özel alan olarak bilinçli olarak da işleyen bir kavramdır.

Daniel L. Schacter belleğin izinde adlı kitabında bellek konusunu Freud'a benzer bir şekilde anları şipşak çekilmiş fotoğraflar gibi düşünür. Hafızanın yedi günahı isimli kitabında ise bu düşüncesinin eksik olduğunu hafızanın fotoğraf gibi değil kamera kayıtları gibi kaydettiğini söyler. Yani hatırlama anında yaşadıklarımızdan özel öğeleri çıkarıp ardından yaşadıklarımızın kopyasını yeniden kaydetmek yerine yeniden düzenleyerek o anki duygularımızı, inançlarımızı ve onda elde ettiğimiz bilgiler ile kaydediyoruz (Schacter 2010: 7-20) Böylece her hatırlama anı bellekteki bilgiye o zamanın ruhunu üfler.

Bellek bilgisayarda olduğu gibi belirli bir algoritmada mükemmel işleyen bir sistem değildir. Geçici olması dalgınlık göstermesi bazı verileri bazı verileri engellemesi nesnelere ve verileri yanlış adlandırabilmesi telkinlere açık olması kolay yönlendirilmesi, unutmak istenen bilgi ve olayları ısrarla hatırlaması gibi birçok dezavantajı gibi gözükür kusuru vardır (Irak 2005: 2-8). Her ne kadar kusur olarak ifade edilseler de aslen belleğin bir robot gibi işlemiyor olması onu mükemmel kılan en önemli özellikleridir.

1.2.1.3. Sosyolojide Bellek Kavramı

Yeni bir disiplin olarak anılmaya başladığı dönemden itibaren sosyoloji, daha önce hep bireysel alana ait olduğu düşünülen birçok kavramın aslında sosyolojik bir vaka olduğunu bulmuştur. Bellek gibi kişinin neredeyse kendi içinde bile yerini bulamadığı bilinçaltı gibi kavramlarla birlikte anılan, özel ve bireysel bir kavramın toplumsal bir yanının olduğuna işaret eden ilk kişi sosyolog Maurice Halbwachs'dir. 1925 yılında yayınladığı "Belleğin Sosyal Çerçevesi" isimli eserinde Halbwachs bireylerin bellek edinimlerini ancak yaşadıkları toplumlardan edindiğini bunun dışında bir bellek ediniminin mümkün olmadığını söyler (Olick 2014: 176-210).

Belleğin bireysel ve toplumsal olarak ayrılmasının gerekliliği konusunda çalışmalar yapan birçok araştırmacı Halbwachs'ın görüşlerine katılır. Shudson'da bireysel bellekten bahsedilemeyeceğini belleğin sadece toplumsal olduğunu söyler. İlerde toplumsal bellek teorileri kısmında bu bağlamda sosyolojinin kavrama bakışı detaylı bir şekilde incelenecektir.

1.2.1.4. Tarih Biliminde Bellek Kavramı

İnsan var olduğundan beri günü ve günlük meseleleri anlamak için bile hep geçmişteki tecrübelerden faydalanmak istemiştir. Bu ihtiyaçtan da tarih biliminin ortaya çıkmasının sebeplerinden biri olmuştur. Bu bağlamda geçmiş kaydeden, sınıflandıran, özetleyen, geçmiş tecrübeleri gelecekte kullanılabilir hale getiren kutsal bir depo olarak görülmüştür. Bunun yanında herhangi bir yere kaydedilmeyerek nesilden nesile aktarılan destanlar türküler deyişler atasözleri gibi bellek kapsüllerine de sözlü tarih ifadesi kullanılır. Bireyler mikro planda karşılıklarına çıkan gündelik basit problemlerde bile geçmişin izlerini yakın atalarının mirası saydığı uygulamalar diyebileceğimiz tarihi belleğini kullanarak gelenek görenek ve kültürü tekrarlarlar (Tatar 2000: 200-210).

Tarih disiplinin en önemli ilkelerinden bir tanesi de konuları kendi yaşadığı zamanın gerçekleri yorumlamaya çalışmaktır. Bu anlamda tarih disiplini sosyal bilimlere bellek depolanmış veriler çerçevesinde düşünme alışkanlığı kazandırmaktadır.

İnsanlar kendi deneyimlerinin yok olmasını tarihte bir yer edinmesini kısaca kalıcı olmak için gibi bir ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaç onları hem eserleri ile hatırlanmaya hem de bireysel otobiyografilerini oluşturmaya sevk eder. Bu eserlerde gerek arkeolojinin, gerek antropolojinin incelemeleri ile tarihteki belleği oluşturur.

1.3. Bireysel Bellek ve Toplumsal Belleğin Oluşumu

Belleğin insanda ilk defa nasıl var olduğu tartışmalarına girmeden belleğin bireyce algılanan soyut ya da somut her şeyin bir imgesini oluşturarak zihinde

depolanarak oluştuğu söylenbilir. Bu imgenin yeniden canlanmasına sebep olan etkiler, zihinde imgenin belirginleşmesini sağlar. Bu anımsama anında imge zihinde o anın şartlarında tekrar anlam kazanır, bu anlam ile birlikte geliştirilen imge belleğe geri gönderilir.

Bellekte resmedilmiş nesneyi anımsatan imge nesnenin bizzat grldği anlarda bile hala bellekteki imgenin özellikleri hatırlanır. İmge çoğunlukla nesnenin kendisine yüzde yüz benzemez. Fakat nesnenin algılanmadığı anlarda zihin bellekteki imgeyi onun yerine kullanır. Tomas Hobbes'in Leviathan adlı eserinde nesnelere yakın ya da uzakta olmasının bellekteki imgeyi "zayıflatmasını bir nesne görüş alanımızdan çekildiğinde onun bizde bıraktığı izlenim devam etse bile yine de arkadan daha belirgin ve bizi daha fazla etkileyen nesnelere geldiğinde; geçmişe ait imge günün gürültüsü içinde bir insanın sesi gibi belirsizleşir ve zayıflar. Bundan şu çıkıyor ki bir nesnenin görülmesi veya algılanmasından sonra ne kadar uzun bir zaman geçerse o nesnenin imgesi o kadar zayıflar." şeklinde eder. Belleğin zayıflaması ve unutulması bu şekilde olur. Eğer anımsayamıyorsak belleğimizde yoktur, çünkü bellek anımsayabildike vardır (Schmitt 2008: 10-22).

Zaman boyutu içerisinde gelişen olaylar ve süreçlerde bellekte yaşattıkları duyguları ve hisleri ile saklanır. Aslen olaylar ve süreçler geçmiş zamana ait olsa da, bellek içinde bulunan ana aittir. Bellek anımsadığında geçmişteki gerçek şimdiki zamana taşınmaz. Onun parçalarını bugüne taşıyan bir zihinsel aygıt işlevi görür. Hobbes gibi zaman ve mekâna bağlı olarak hatırlama konusunda David Hume insan doğası üzerine bir inceleme isimli eserinde "zamandaki herhangi bir uzaklık düşüncede uzaydaki eşit bir uzaklıktan daha büyük kesintiye neden olur." Hume uzaysal alanda evde kırılan bir aynanın uzaktaki bir evin yanmasından daha etkili olduğunu zamansal alanda da yarın ne olacağının beş yıl sonra ne olacağından daha etkili olduğunu vurgular.

Frederic Compeleton Felsefe Tarihi isimli eserinde belleğin sistemli bir depo gibi çalıştığını vurgular. Bellekteki düşünceler arasında ayrılamaz bir bağlantı olduğunu söyleyen Compeleton'un düşüncelerinden yola çıkarak belleğin yeni bir şey yeni bir

kayıt oluşturması için bu bilgi ile hali hazırda bellekte bulunan bilgiler ile bir ilişki kurması gerektiği söylenebilir.

Bireysel bellek yukarıda anlatıldığı Şekilde oluşur, yenilenir, yok olur ve tekrar var edilir. Bireysel alanı anlamak için yapılan bilimsel çalışmalardan farklı olarak toplumu anlamaya yönelik çalışmalar odak noktası çok fazla olmaktadır. Sosyoloji topluma bakma yapılar failler olgular çatışmalar işlevler gibi birçok farklı perspektiften bakarak çıkarımlar yapmakta ve sonuçlar çıkarmaktadır. Kuramsal bakışların her biri toplum gerçeğinin bir yüzünü resmetmekte bunlar birbirleri ile rtşmeseler ve hatta yer yer çelişiyor izlenimi verseler bile yine de her biri gerçeğin bir parçasını temsil etmektedir.

Bu alışma herhangi bir kuramın izini takip etmeyecek toplumsal bellek konusunda çalışma yapmış ulaşılabilen bilim insanlarının düşüncelerini derleyerek bu bilgilerin her birinin toplumsal belleğin bir parçası olduğu gerçeği ile toplumsal bellek merkezinin bileşenlerini ortaya koymaya çalışacaktır. Aşağıda toplumsal bellek teorileri anlatılmaktadır.

1.4. Toplumsal Bellek Teorileri

Toplumsal bellek kavramı, bireylerin kendi bellekleri gibi münferit durumlardan oluşmamaktadır. Tek tek her bireyin kendi deneyimlerinden ziyade, aynı olaylara şahitlik eden bireylerin, bu olay veya durum karşısında yaşadıkları hatıraların keşişip bir paydada buluşması sonucunda meydana gelmektedir. Bu kapsamda, pek çok farklı bellek teorileri geliştirilmiştir. Toplumsal bellek için tüm bireylerin belleklerinin toplamı gibi bir düşüncenin yanında, konuya esasen bireylerin belleklerinin oluşumda toplumsal belleğin etkileri dikkate alınmaktadır. Bu bağlamda toplumsal bellek konusunda yapılmış birçok farklı çalışma bulunmakta, bunların her biri konuyu farklı bir perspektiften açıklamaktadır. Aşağıda bu çalışmalar genel çerçeveleriyle sınıflandırılmak suretiyle açıklanarak, toplumsal belleğin işlev ve özelliklerine ulaşılmaya çalışılmıştır.

1.4.1. Kolektif Bellek

Kolektif bellek teorisi, Halbwachs 1920’li yıllarda hafızanın toplumsal boyutunu ele alan çalışmalarıyla şekillenmiştir. Bu çalışmalarda bireysel hafızanın toplumsalından geçen süreçlerine değinen Halbwachs’a göre bellek sosyal koşullara bağlı olarak ortaya çıkar. Buna göre bireylerin belleğinin oluşumu topluluk tarafından belirlenmektedir. Bununla birlikte bireyin belleğinin, topluluğun belleğinden tamamen ayrı, özerk bir yapıda olduğu anlamı çıkarılmamalıdır. Topluluğun belleği bireyler tarafından oluşturulur aynı zamanda birey belleği de topluluk olmadan oluşmaz. Halbwachs’a göre zaman içinde geriye doğru ilerleyebilmenin tek koşulu kolektif bellektir ve kolektif belleklerin ötesinde hiçbir şey yoktur.

1.4.2. Kültürel ve İletişimsel Bellek

Halbwachs’ın kolektif bellek çalışmalarının üzerinde durarak oluşturulan kültürel bellek kavramı, Jan Assman tarafından 1922 yılında yayımlanan Kültürel Bellek adlı kitabında geliştirilmiştir. Bu şekilde, belleğin çok daha uzun bir geçmişe uzanışına veya daha yakın bir dönem geçmişe uzanışına göre bir ayırım yapılarak, kültürel bellek ve iletişimsel bellek arasında bir düzenleme yapılmıştır. Assman’a göre kültürel bellek, iletişimsel bellekten farklı olarak daha uzak bir geçmişe yöneliktir. Kültürel bellek, iletişimsel bellekten farklı olarak insanın yarattığı ve dünyanın kozmik durumuyla ilgilenir ve insanın ontolojik varlığına yöneliktir. Oysaki iletişimsel bellek daha gündelik bir durumdur. İletişimsel bellek daha “dünyevi” bir durumu ifade ederken, kültürel bellek daha “kutsal” bir alana aittir.

1.4.3. Kaydedici ve İşlevsel Bellek

Yine Jan Assman tarafından geliştirilen bu ayrıma göre, kaydedici bellek, ne zaman kullanılacaklarından bağımsız olarak her türlü veriyi toplar ve saklar. Hafızanın taşıyıcı grubundan bağımsız olarak, belirli değerleri ön plana çıkaracak verilere öncelik vermeden, sadece tarihsel gerçekliği amaçlar. Tarihe dair her şeyi bünyesinde toplar ve bu anlamda tarihin kendisidir. Tarihe karşı pasiftir. İşlevsel hafıza ise, seçici ve

sahiplenicidir. Seçilmiş, bilinçli hatırlardan oluşan resmi hafızadır. Bu hatıralar çoğunlukla ulus bilincine dair hatıralardır. Belli bir amaca hizmet eder. Bu amaç toplumsal hafızanın oluşturulmasıdır. Ancak oluşturulan toplumsal hafıza ulus-devlet eliyle oluşturulması nedeniyle aslında siyasal hafızadır.

1.4.4. Negatif Bellek

Reinhart Koselleck'e göre negatif hatırlama kavramı “geçmişte yaşanmış olan negatif olayların unutturulma ve bastırılma çabasıdır”. Bu kavram, kolektif bellek kavramına yapılan negatif anlamlandırma ile oluşmuştur. Üstü örtülmeye çalışılan negatif bir anı, bastırılmaya çalışıldıkça bugüne yansımakta, aslında her defasında kendi kendini yönetmektedir.

1.5. Toplumsal Belleği Oluşturan Araçlar

Toplumsal belleğin oluşmasında somut ve soyut olarak ikili sınıflandırmaya gidilebilecek bir takım araçlar bulunmaktadır. Bunlar sayesinde, belleğin hem bireysel anlamda hem de kolektif bir biçimde derinlemesine incelenmesi sağlanabilir.

1.5.1. Soyut Araçlar

İnsanoğlu tarih boyunca kültürel birikimini aktarmak için birçok farklı yol kullanmıştır. Yaşam biçiminin ve dolayısı ile toplumsal belleğin varlık bulduğu alanda henüz işleniyorken bu süreçlere dâhil olan bir sonraki kuşağın hayatın içerisinde bu yaşam biçimini tecrübe etmesi ile toplumsal bellek aktarımı gerçekleşmiş olur. Sosyal hayatın gerek yaşama kaynaklık eden temel ilkelerini barındıran söylenceleri, gerekse de nasıl yaşanacağı ile ilgili kalıplaşmış ritüelleri soyut araçların temel iki sınıfı sayabiliriz.

1.5.1.1. Söylence

Soyut araçların başında söylencelerin geldiğini söyleyebiliriz. TDK kullanımında efsaneler ile aynı anlama gelen söylenceler, bir toplumda öykü biçiminde canlı olarak yaşayan eski gelenek ve görenekler bağlamı, insanlığın en eski yaşantı ve düşüncelerinde dile gelmiş olan öyküler, imgelem ürünü olarak estetik incelemenin konusu olan öyküler olarak tanımlanır. Bachofen'e göre ulusların en eski yaşantılarının simgesel olarak dile gelişidir. Söylenceler, uzun süre boyunca bir toplumun yaşamış olduğu siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik pek çok olayın sonucu olarak kimi zaman söyleyeni belli bir biçimde, kimi zaman da anonim bir şekilde anlatılagelmiş hikâyelerdir. Bu süreçte, geçmişten bugüne toplumsal belleği korunduğu ve geleceğe aktarıldığı somut araçlar olarak vücut bulmuşlardır. Bu anlatılar ile birlikte bir toplum veya topluluk, geçmişi ile geleceği arasında, şimdinin şartları altında yaşam tarzlarını belirleyebilmekte, toplumsal anlamda bir belleğin üretimini sağlamaktadırlar.

1.5.1.2. Ritüel

Bir diğer soyut araç ise ritüelleridir. Ritüeller dini bir inanç gibi benimsenmiş alışkanlık, kişilerce kutsallaştırılmış davranışlar, biçimler, davranış biçimleri, temalar şeklinde tanımlanmaktadır. Buradan hareketle ritüeller de özel durumlarda yinelenen ve alışkanlık özelliği kazanmış davranışlar olarak toplumsal belleğin oluşmasında önemli bir işlev görmektedir.

1.5.2. Soyut Araçların Gelişme Süreci

Gerek söylenceler gerekse ritüellerin, kısaca Soyut Araçların Gelişme Sürecine baktığımızda insanlığın uygarlık tarihini de içine alacak şekilde derinlemesine bir süreci içerdiği muhakkaktır. Konumuz açısından bu gelişme sürecinin önemi, bugüne olan ve toplum veya toplulukta meydana gelen ortak aklın, toplumsal belleğin oluşumuna olan etkileridir. Toplumsal bellek, bu araçlar sayesinde eskiden beridir bugüne ulaşmıştır. Günün şartları ışığında şekillenerek, aynı zamanda başka soyut araçlar da yaratılarak geleceğe de farklı bir formda ulaşacaktır. Burada önemli olan, bu sürecin doğrusal ve

değişmez olarak ilerlediği değil, aksine sarmal bir biçimde her dönemin bellek unsurlarını da içine alacak şekilde hem bugüne hem de geleceğe etki etmesinin göz ardı edilmemesidir.

1.6. Somut Araçlar

İnsanlık tarihi boyunca ürete geldiği kültürel mirası gelecek kuşaklara aktarma konusunda her zaman arayış içerisinde olagelmıştır. Bu aktarım için kullanılacak yollardan biri insanların duyu organları ile algılayabileceği objelere aktarılacak istenen anlamların yüklenilmesidir. Yazı, resim, heykel, mimari ve diğer görsel sanatlar ile yaşamın içerisinde kullanılmakta olan günlük aletler, resmi iş ve işlemlere ait belgeler genel çerçevede bu somut araçları oluşturmaktadır.

Somut araçlar, özellikle toplumsal belleğin mekânsal bir bellek şeklinde oluşmasında rol alan unsurlardır. Bu araçlar buluntulardan mimari eserlere, bunların şekil ve yapılarından duruşlarına kadar toplumsal belleğin oluşmasında rol oynamaktadırlar.

1.7. Müze ve Tarihçesi

İnsanoğlu ilk çağlardan beri kendi yaptıkları veya edindikleri objeleri kullanmış, saklamış, çok basit anlamda da olsa sergilemiştir. Mouseion olgusunun ortaya çıkması bu şekilde başlamıştır. (Demir 1998: 3). Müze sözcüğü mouseion kelimesinden gelmektedir. Mouseion kelimesi ilk çağlarda değerli olduğu bilinen eşyaların tapınaklarda toplanması ve savaşlar sonucunda güç göstergesi olarak gösterilen ganimetlerin teşhir edilmesinden gelmektedir. Başka bir görüşe göre ise Yunan mitolojisinde yer alan ve Mousa olarak adlandırılan ilham perilerinin isimlerinden türetilmiştir. Sözlük anlamı olarak ise “Musalar”ın tapınağı” olarak geçmektedir (Yücel 2006: 240-243). İlkçağ uygarlıklarda, ilkel yöntemlerle olsa da çeşitli amaçlarla materyalleri biriktirme, saklama, koruma ve sergileme gibi faaliyetler görülmektedir.

Sonrasında bunlar üzerinde araştırma ve incelemelerin başlaması, geniş koleksiyonların oluşturulması, müzeciliğin çok geniş bir sürece yayılan ve belirli basamaklarla yükselen gelişmesini sağlamıştır.

İnsanoğlu biriktirdiği nesnelere sınıfladıkça tanımlamalar yapıp belli düzenlere göre sıralamıştır. Akabinde bunlar üzerinde araştırma, inceleme, koruma ve sergileme yöntemleri de gelişmiştir. Bu çabalar zamanla daha kapsamlı bilimsel ve kuramsal çalışmaların gerçekleşmesine öncü olmuştur(Öztekın 2014:4-5).

Koleksiyonların geliştirilmesinde, devlet himayesinin ve devlet eliyle düzenlenmesi sonucu siyasal ve toplumsal ortamın yansımaları olarak kullanılmaya başlamasıyla müzeler kurulmaya başlamıştır. Akabinde ise eğitimden siyasete, siyasetten ekonomiye, ekonomiden teknolojiye değişen ve farklı etkileriyle günümüze uzanan, çok boyutlu bir müze oluşumları ortaya çıkmıştır. Bu nedenle müze kavramının tek bir tanımından söz edemeyiz (Okan 2015: 189-195). Müze tanımı hem çok farklı şekillerde yapılabilir hem de ait olduğu çağa göre değişkenlik arz eder. Örnek verecek olursak bir sonraki yüzyıl için tüm toplumsal, siyasal, kültürel, ekonomik, teknolojik gelişmelere bağlı olarak müze kavramı farklılaşabilir.

Geçmişten günümüze kadar gelişerek kendi kimliğine kavuşan müze, genel kabul edilmiş tanımıyla açıklanmaya çalışılırsa; tarihi, kültürel, bilimsel ve doğal değerlerin toplanması, sürdürülmesi, saklanması, gelecek kuşaklar için aktarılması, incelenmesi, araştırılması, sınıflanması; toplumun eğitici ve öğretici, faydalı zaman geçirmesi için kullanmak üzere gerçek veya elektronik ortamlarda değişik yöntemler kullanılmak suretiyle sunulması için kullanılan ve giderek birçok farklı fonksiyonun da yüklendiği, kâr amacı gütmeyen, devamlılığı olan kamu ya da özel kesim tarafından kurulan kurumlardır. Kurulu olduğu kentin sosyal alanlarından olan ve kültür merkezi olarak kullanılabilen, doğal olarak kent nüfusunun sosyokültürel ve psikolojik gelişmesine de katkı sağlayan müzeler, yerel yönetiminin siyasi yönelimlerini ve ideolojilerini yansıtan araçlar haline gelebilmektedirler. Buna rağmen sunduğu araştırma ve geliştirme imkânlarının çoğalmasıyla multidisipliner birçok alana katkı sağlayacak çalışmalara imkân verdiği ifade edilmektedir. (Akmehmet ve diğ. 2013).

Müze, Uluslararası Müzeler Konseyi⁴ (ICOM) tarafından “kâr amacı gütmeksizin toplumun ve onun gelişiminin hizmetinde ve halka açık olan; çalışma, eğitim ve zevk amacıyla insanlığa ve çevresine ait maddi delillerden sergiler oluşturan, koruyan, araştıran, tanıtan daimi kuruluş” olarak tanımlanmaktadır (Kökten 2007, s. 29).

1.7.1. Koleksiyonculuğun Tarihçesi

Müzenin oluşumu için ilk şartın koleksiyon olduğu kabul edilmektedir. Geleneksel ya da çağdaş her müzenin sabit bir koleksiyonu mutlaka bulunmaktadır. Bununla birlikte, neredeyse bütün müzeler zaman zaman geçici sergiler düzenleyerek, müzeye ait olmayan farklı koleksiyonları da müze bünyesinde sergileye bilmektedirler (Kuş 2010: 11). Koleksiyonculuk, eski çağlardan modern zamanlara kadar geçen süreçte insan hayatının ve yaşam koşullarının önemli bir unsuru olmuştur. Takas yöntemlerinin gelişmesiyle ihtiyaç fazlası olan malzemeler ile o zaman için daha çok ihtiyaç duyulan malzemeler birbirileri arasında kıyaslanmıştır. Malzemeler arasında oluşan söz konusu kıyaslamalar onlara gelecekte biçilecek değer için gösterge olmuştur.

İnsanlar eski çağlardan beri kutsal saydıkları ve inandıkları değerler uğruna hediye vermek üzere çeşitli tarımsal ürünleri dini törenlerde bir araya getirmiştir. (Takımcı 2016: 20-25). Daha sonra bu kutsal saydıkları mekânlara belirli malzemelerin getirilmesi veya getirilmemesi hususunda ortaya atılan ortak görüşler inançlar çevresinde bir kültürün oluşmasını sağlamıştır.

Savaşlarda da koleksiyonculuk, önemli bir yere sahiptir. Savaşlardan elde edilecek ganimetler sayesinde farklı coğrafyalarda ve bölgelerde toplanılan koleksiyonların el değiştirmesi sağlanmıştır. Daha fazla mekâna ve daha fazla koleksiyona sahip olma arzusunu bu durum gittikçe arttırmış olduğunu söyleyebiliriz (Keleş 2003:2). Dünyadaki tüm gelişmelere paralel olarak koleksiyonların çeşitlilikleri artmaya devam etmiş ancak kimi zaman değer verilen materyaller değişmiştir. Matbaanın icadı koleksiyonculukta farklı bir anlayışın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

17. yüzyıl 'da bilime daha fazla değer verilmesi koleksiyonerleri de yakından ilgilendirmiştir. Aydınlanma çağında koleksiyonculuk, sistemli ve bilinçli bir şekilde yaşatılmaya başlanmıştır (Erol 2019:7-10) 18. Yüzyılda, sınıf ayrımlarının ortadan kalkması ve saray-toplum ilişkisinin farklı bir boyuta ulaşmasına paralel olarak, önceleri saraylarda toplanılan koleksiyonlar toplumla buluşturulmaya başlanmış ve müzeciliğin ilk örnekleri bu şekilde ortaya çıkmıştır.

Toplumlarda yaşanan teknolojik ve bilimsel gelişmelerin dışında, yapılan savaşlar ve düşünce biçiminde geliştirilen köklü değişiklikler (Sağlam 1990: 230-232) de müzelerde çeşitliliğin oluşmasına neden olmuştur. 19. yüzyıldan itibaren müzecilik, tarih, etnografya, bilim, sanat ve eğitim gibi konular özelinde kurgulanan mekânlar olarak karşımıza çıkmaya başlamıştır (Altunbaş ve Özdemir 2012: 3-5).

18. ve 19. Yüzyıllarda doğayla ilgili gözlem ve deneylerin değerli hale gelmesi ile sanat, bilimsel veriler ile yakın bir ilişki içerisine girmiş olması günümüz bilim müzelerinin altyapısını oluşturmuştur. Fakat bu dönemdeki koleksiyonculuk, topluma açık olmayan ve kişisel bir hobi niteliği taşıyan bir davranış haline gelmiştir (Özgören 2007: 5-9) Daha sonra koleksiyonları toplumla buluşturma girişimleri sayesinde bu eylemler müzecilikle ortak bir paydada buluşmuştur.

1.7.2. Müzenin Doğuşu ve Gelişim Serüveni

Antik Yunan'da da ele geçirilen ganimetlerin sergilendiği hazine binaları yapılmıştır ve zamanla bu binaların sıradan ziyaretçileri entelektüel kişilerden oluşmaya başlamıştır. Bu materyallerin koleksiyonlaştırılması ilk defa Romalılarda görülmüştür. Bu koleksiyonların sergilemelerde kullanılan değerli eşyaların bir hiyerarşiyi temsil ettiği düşünülmüştür (Ayaokur 2014: 31-34).

Günümüzdeki müze algısı ilk olarak Rönesans döneminde bilgiye ulaşmada gerçekliğin aranması ve sistematik bir çalışma ile değerli ve tarihi kalıntıların sergilenmesi amacıyla oluşturulmuştur. 18. yüzyılda Fransız devrimi ile müzecilikte etkilenerak yavaş yavaş günümüz müzeciliğine yaklaşılmış ve ulus müzeciliği kavramı

ortaya çıkmıştır. Müzenin işlevleri oluşmaya başlayarak günümüz müzeciliğini oluşturmuş ve müzeler yeni bir anlayış ile ele alınmaya başlanmıştır.

Genellikle büyük kentlerde 19. Yüzyıl başlarından itibaren faaliyet gösteren ticari fuarlar ve festivaller, müzenin bir eğlence merkezi haline dönüşmesi, karnaval havasına bürünmesi konusuna temel oluşturmaktadır. Londra, Paris gibi büyük kozmopolit kentlerde kurulan bu büyük sergilerde ticari mallar ile birlikte sanatsal ürünler ve toplumların kültürünü ortaya çıkaran objeler de sergilendiği ifade edilmektedir. Toplumların modernleşme yarışına dönüştürdüğü bu büyük sergiler gösteri kültürünün baskın hale geldiği alanlar olmuştur. (Artun 2006, 212).

Zamanla insana özgü niteliklerin korunması gerekliliğini ortaya koyan müzeler, toplanan nesne ve yapıtlarla eski insan yaratıcılığının değerini ortaya koymakla kalmamış, bunları topluma yansıtmıştır. Bu vesileyle müzeler bu yansıtmayı gerçekleştirmekle birlikte halkı eğiten, entelektüel bireyleri güçlendiren, yeni yaklaşımlara yönlendiren eğitim ve öğretim birimleri olma özelliklerini de kazanmışlardır (Demir 1998: 3). Günümüzdeki müze algısı ilk olarak Rönesans döneminde bilgiye ulaşmada gerçekliğin aranması ve sistematik bir çalışma ile değerli ve tarihi kalıntıların sergilenmesi amacıyla oluşturulmuştur.

II. BÖLÜM

2. KENT MÜZESİ

2.1. Müze Türleri

Müzeler eserleri bakımından kültür, sanat ve bilime ait objelerin sunulduğu mekânlar olabildiği gibi aynı zamanda doğa, tarih, etnografya, gibi konular üzerinde duran mekânlar olarak da düşünülebilir. Bu bakımdan müzeleri türlerine ayırmak mümkündür; Amerikan Müzeler Birliği'ne göre müzeler; tarih, bilim, sanat, askeri, gençlik ve denizcilik müzelerini, hayvanat bahçelerini, botanik bahçelerini, akvaryumları, tarihsel siteleri, bilim ve teknoloji parklarını da içermektedir. Bir başka sınıflandırmaya göre ise müzeler; doğal tarih müzeleri, sanat müzeleri, tarih müzeleri, bilim ve teknoloji müzeleri, hayvanat bahçeleri ve botanik bahçeleri olmak üzere 6 gruba ayırmıştır. Genel kabul gören başka bir görüşe göre müzeler korudukları ve sergiledikleri koleksiyonlara göre aşağıdaki gibi sınıflandırılabilirler (Ambrose-Paine 1993: 7):

Koleksiyonlarını sergileme şekillerine göre;

- Geleneksel müzeler,
- Açık hava müzeleri,
- Tarihi ev müzeleri,

Koleksiyonlarına göre;

- Askeri müzeler
- Sanat müzeleri,
- Genel müzeler,
- Arkeoloji müzeleri,

- Endüstriyel müzeler,
- Tarih müzeleri,
- Jeoloji müzeleri,
- Doğal tarih müzeleri,
- Bilim müzeleri,
- Etnografya müzeleri

Hizmet verdikleri bölgelere göre;

- Ulusal müzeler,
- Bölgesel müzeler,
- Yerel müzeler

Yönetimlerine göre;

- Askeri müzeler,
- Devlet müzeleri,
- Üniversite müzeleri,
- Belediye müzeleri,
- Özel müzeler,
- Üniversite müzeleri,
- Özel şirket müzeleri.

Hizmet verdikleri topluluklara göre;

- Eğitim müzeleri,
- Uzmanlara yönelik müzeler,
- Genel halk müzeleri.

2.2. Müzenin İşlevleri

Müzeler, insanlık tarihinin unutulmadan hatırlanmasında önemli bir işlev görmüştür. İnsanlık tarihi, hızla akıp giden zamana karşı unutulmamak için büyük bir mücadele vermektedir. Zamanla bilgi birikimlerinin kaybolması ya da unutulma

ihtimaline karşı insan yazıyı, yazdıklarını bir araya getirmeyi ve bunları sergilemeyi mühim bir sistem ve yöntem olarak görmüştür. Geçmiş ve gelecek ile ilgili kaygıları arasında insan müzeciliğinin en eski örneklerini, varoluş dönemlerinden itibaren oluşturma yoluna gittiğini söyleyebiliriz (Okan 2015, 188-190).

Müzeler, insanların kendi kimlik denetimini yaptığı ve kültürel mirasını öğrendiği yerler olduğunu söyleyebiliriz. Kültürel miras toplumun gelecekte hangi konumda olmak istediği ile yakın ilişkili olduğu için müzeler bu bağlamda büyük önem kazanmakta ve toplumu geçmişten geleceğe taşıyarak özündeki birikimi korumaya katkı sağlamaktadırlar (Ashley 2005, s.5). Bu noktada, günümüz müzelerinin geçmişten geleceğe taşıma işlevlerindeki değişimi hızlandıran dört temel etkeni şöyle sıralayabiliriz:

1. İnsanların sosyal yaşama ilişkin beklentilerinin artması.
2. Müzede çalışan uzmanların iş tanımlarında değişikliklerin meydana gelmesi.
3. Batılı ülkelerde kişi başına düşen ulusal gelirin artması.
4. Bağımsız müze sayısında artış yaşanması.

Günümüzde müze kavramının fikir dünyamızdaki yansıması gerçekte geçmiş çağlardan beri toplumların bellek, hatırlama, anı, unutma ve bilinç kavramları genelinde şekillenen yaşanmışlıklardan çıktığı ve damıtıldığı anlaşılmaktadır. Genel olarak müzelerin işlevleri; araştırma, toplama, belgeleme, koruma, iletişim, sergileme ve eğitimden oluştuğu ifade edilmektedir (Hein 2002: 5-20).

2.2.1. Toplama

İnsanlar ilk çağlardan bu yana doğada var olan hemen her şeyi birçok farklı sebeple toplayarak ve biriktirme alışkanlığı edinmişlerdir. Varoluşla ilişkili bir eylem olarak kabul edilen toplama ve toplananları biriktirme etkisi ya da isteği; fizyolojik varlığını devam ettirebilmek için besin biriktirme, herhangi bir varlığı ya da bir canlıyı sadece estetik duygularla toplama ve yanında taşıma, ilahi ve aşkın varlıklardan dilekte bulunmak ya da şükranlarını iletme için sunulan birbirinden farklı objeleri toplama ve biriktirme bu sebeplerin sadece birkaçı olarak sayılabilir. En ön plandaki sebep ise

unutmaya ve zamanın yok edici özelliğine karşı koymak olarak ifade edilmektedir (Kuş 2011: 8). Erken dönem çağlarında toplayıcılık ve biriktiricilik, fizyolojik varlığı devam ettirme gibi daha öncelikli sebeplere bağlıyken, çağlar boyunca değişikliğe uğramış dinî, siyasî ve ideolojik fonksiyonlar kazanmış; sanatın da gelişmesiyle sadece sanat ve estetik kaygılar için gerçekleştirilen bir faaliyet haline gelerek dönüşmüştür. Modern sonrası çağ diyebileceğimiz zamanın insanı toplama biriktirme faaliyetinde zevk, sosyal kimlik kazanma, estetik kaygı ve sanat merakı, gösteriş alışkanlığı, toplumda kabul edilen bir yer edinme, kendine güvenmek gibi durumlar oluşurken konunun patolojik boyutu da tartışılır hale gelmiştir.

Müze veya bağlı olduğu üst kuruluşun yönetim anlayışı ve siyasi yaklaşımı doğrultusunda müzelerin koleksiyonu şekillenebilmektedir. Müzeler belirlenen politikalar doğrultusunda oluşturdukları koleksiyonlarını oluştururlar. Daha sonra da müzeye kazandıracakları objeleri bu politikaya göre seçmektedirler. Objeler satın alma yoluyla edinilebildiği gibi bağış ve değişim yoluyla da edinilebilmektedir.

2.2.2. Koruma

Muhtelif tanımlamalarına ve tarihsel gelişimine göre koruma faaliyetlerinin tanımı yapılacak olursa başlangıç olarak toplumun tarihinin, kimliğinin ve kültürel birikiminin korunması olduğu söylenmelidir. Topluma ait bütün bu özellikleri barındıran ve bu vesileyle korunması önemli kabul edilen yapıların geleceğe aktarılabilmesi için yapının bakım, yenileme, onarım, restorasyon, bütünleme, iyileştirme, yeniden yapım ile yeniden kullanım işlemlerinden geçirilmesi çok önemli kabul edilmektedir (Sav 2017:13-14).

Müzenin sergilediği objelerin bakımının gerçekleştirilmesi ve müzenin gelecek nesillere iletme ihtiyacının karşılanabilmesi için mümkün olan en uygun şartlarda muhafaza ve konservasyon işlemleri, objeler için uygun saklama ve koruma sistemlerinin oluşturulması da bu fonksiyon kapsamına girmektedir (Ayaokur 2014: 20-25). Koruma fonksiyonu aynı zamanda yalnızca fiziksel varlık olarak obje üzerinde gerçekleşmediği gibi aynı zamanda objenin bilgisinin, bilişim teknolojilerini kullanarak

bunların da sunduğu imkânlarla gelecek nesillere iletilmesi için yapılacak çalışmaları da içermektedir. İnsanoğlunun kolektif birikimini bünyesinde barındıran müzelerin yalnızca eserlerin fiziki varlıklarını değil, eserlerin bilgisini ve insanlık için ne ifade ettiğini de gelecek nesillere iletmekle yükümlüdürler (Altunbaş ve Özdemir 2012: 9-11).

Eserlerin muhafaza edilmesinde birçok engel çıkmaktadır bu yüzden müzeciliğin en önemli işlevi korumadır. Başlı başına bir konu oluşturmaktadır. Modern müze binalarında korumanın üst seviyede yapılması amaçlanmaktadır. Eserlerin gelecek nesillere aktarımı işlemi de sağlıklı bir muhafaza yöntemiyle mümkündür.

Her eserin kendine uygun saklanma alanı ve reaksiyon gösterebileceği bir ortam mevcuttur. Eğer eser bu çerçevede doğru bir koruma ile muhafaza edilmez ise yok olmaya kadar gidebilir. Bu bağlamda eserlerin rutin kontrol çizelgeleri uygulanarak yıllarca korunması amaçlanmaktadır. Müzeler bu amaca yönelik restorasyon ekipleri oluşturmaktadır.

Müzeler fiziki risklere karşın aynı zamanda deprem, sel, yangın gibi doğal afet gibi risklere de maruz kalabilir. Bu riskler uygun güçlendirme ve risk azaltma yöntemleri ile azaltılabilmektedir.

2.2.3. Belgeleme

Müzelerde sunulan ve barındırılan objeleri belgeleme; öncelikle kaydetme, sonra arşivleme ile araştırma ve sistemli olarak sıralamadan oluşmaktadır. Müzede bulunan koleksiyonlarının bilgi işletim ve bilişim sistemleriyle yönetilmesine yönelik ilk uygulamalar 1960'lı yıllarda başlamış; müzelerdeki objeler hususunda tanıtıcı ve tanımlayıcı bilgilerin bilgi iletişim sistemleri ortamında elektronik veri olarak saklanması için modern sistemler geliştirilmeye başlanmıştır (Mollaoğlu 2007: 12-16). Müzeciler, bilgi ve iletişim teknolojileri ile ilgili standartları, faydalı uygulama deneyimlerini ve yeni geliştirilen kullanımları çeşitli organizasyonlar ve toplantılarda tartışma imkânı bulmuşlar; bilgisayar ve bilgi teknolojilerinin fiyatlarının daha ulaşılabilir

bilinir seviyelere gerilemesi, gün geçtikçe hızlanması ve uygulamaların herkesçe kolaylıkla kullanılabilir hale getirilmesi ile birlikte de koleksiyon yönetimi için bilgi iletişim sistemleri, veri tabanları ve bunları çalıştıracak yazılımları müze bünyesine kazandırmaya başlamışlardır (Özel 2016: 179-180). Daha sonra internetin ortaya çıkması ile hızlanarak yaygınlaşması ve dijital görüntüleme teknolojileri ile birlikte müze verilerinin tüm çevrelerce paylaşılması meselesi önemli hale gelmiştir.

2.2.4. Araştırma

Araştırma müzeye kazandırılan birçok obje bulunduğu kaynaktan ya da ortamdan çıkarılmış olduğu için, ilk başta objenin geldiği ana kaynağın tespitiyle başlamakta, sonra da objenin kendisinde bulunan özelliklere odaklanarak devam etmektedir. Araştırmada objenin fiziksel varlığı kadar, bulunduğu alanda kalmış öteki kültürel öğelerin de araştırılması ve anlaşılması gerekmektedir (Arığ 2015: 10-15).

Araştırma konusunda müzeler için oldukça anlamlı bir işlemdir (Egüz ve Kesten 2012: 83-90). Müzelerin sürekli araştırma içinde olmaları gerçeği insanlara daha da yaklaştırmaktadır. Bu çerçevede müzeler tanıtım personellerine başka müzeleri araştırmak için imkânlar tanımaktadır. Bu sayede müze ziyaretçilerine tatmin edici tanıtımlar yapmak kolaylaşmaktadır.

2.2.5. İletişim

İnsanoğlunun kolektif birikiminin müze eğitimi, yayımlanan eserler, sunulan sergiler, elektronik ortamlarda sunulan sanal uygulamalar gibi birçok farklı faaliyetlerle topluma sunulmasını kapsamakta olan iletişim fonksiyonu başka bir deyişle, müzenin bünyesinde barındırdığı ve ürettiği bilginin toplumun ilgili tüm katmanlarını yayılması faaliyetidir. Bütün müzeler kendilerince belirlenen iletişim politikaları yönlendirmesi ile müzenin yapısına en uygun iletişim kanallarını belirlemektedirler. Müzenin hedef kitlelerinin yaşlarına, eğitim seviyelerine ve hatta fiziksel özelliklerine göre kullanılacak bilgi ve iletişim teknolojileri yanında iletişim biçimlerini belirleyen iletişim politikaları değişmektedir.

Müzeler var olduğu sürece dünya insanlarını birbirine bağlayan kuruluşlar olacaktır. Müzeler geçmiş ile gelecek arasında bir iletişim bağı kurarak kentlerin tarihini ve kültürünü açık bir şekilde gün yüzüne çıkarmaktadır. Müzeler bu bağlamda dününü merak edenler ve kendini anlamlandırmayı isteyen kişiler tarafından ilgi odağı olmuştur.

Müzeler iletişim işlevi ile birlikte şehirleri markalaştırmakta ve insan ilişkilerini de bu konu paralelinde geliştirmektedir.

2.2.6. Sergileme

Sergileme, müzelerdeki objelerin ve diğer eserlerin ziyaretçiler ve araştırmacılar başta olmak üzere tüm hedef kitle ile buluştuğu zaman olarak tanımlanmaktadır. Müzeler, kültür hizmeti veren kurumlar arasında yer alır; sergi gibi aktivitelerle ilgi çeker. Müze işlevlerinde sergilemenin önemi büyüktür. Modern müzecilik ile eserlerin ziyaretçilere ulaşmasında modern yöntemler uygulanmaktadır. Bu yöntemler;

- Sürekli & Geçici Yöntemler
- Hikâye Anlatıdır.

Sunum süresi itibariyle 3-10 yıllık gösterimler sürekli sergileme, bir günden birkaç aya kadar süren gösterimler geçici olarak adlandırılan sergilerdir.

Klasik müzecilikte olan vitrin ve stantların üzerine kulaklık ve ses yönlendiricileri eklenerek zenginleştirilmiş ve zenginleştirilmiş ve ziyaretçilerin ilgisini aktif tutmayı amaçlamıştır (Bozkuş 2012: 330). Çağdaş müzecilikte ise müze programlarının basın, radyo gibi mecralarda duyurularak sergilemesi yapılmıştır.

2.2.7. Eğitim

Eğitim kavramı içerisinde yer alan, toplumun sahip olduğu bilgi birikiminin ve toplumsal tecrübelerinin sonraki nesillere doğru ve kalıcı bir şekilde aktarılması gayesi, çeşitli şekillerde amacına ulaştırılabilmektedir (Cengiz 2006: 92-93).

Müze, hedef kitlelerine ilgi çekici ve özgürce bir öğrenme ortamı sunar. Öğrenme faaliyetini sadece kitap veya okul ile sınırlandırmak doğru kabul edilmemektedir. Günümüzde müzeler okullar başta olmak üzere eğitim kurumları ve toplumun her bir katmanı ile iş birliği yaparak “duvarsız sınıfın başta gelen parçalarından birini oluşturmaktadır. Müzede eğitim faaliyetleri çerçevesinde çeşitli oyunlar, atölye çalışmaları, dramalar, tartışma ve münazara oturumları gibi faaliyetler de uygulanabilmektedir. (Güleç ve Alkış 2013: 65-73) Müzeler, eserleri bulma, koruma, barındırma ve gelecek nesillere iletme, sanat ve eğitim kurumu gibi faaliyetler göstermenin yanında bünyelerinde bulundurdukları kütüphaneleri, daimi ve geçici sergileri, düzenledikleri toplantıları, bulundurdukları çok işlevli salon ve muhtelif atölyeleri, çeşitli kullanıma göre düzenlenmiş açık alanları ile özgürce vakit geçirten, öğretmenin yanında eğlendirmeyi de başaran mekânlardır.

Tarihi süreci günümüzle birleştirerek bizlere bunu gösteren müzelerin önemli işlevlerinden bir tanesi de eğitim verebilmesidir. Müzede gerçekleşen eğitim dolaysız yoldan olduğu için kişide kalıcı bir eğitim gerçekleştirmektedir.

Müzelerde eğitim anlatılanların görsele dönüştürülerek sesler ve yardımcı teknolojilerle mümkün olmaktadır. Kişilerin geçmişi ile ve ataları ile empatisini arttırmaktadır. Müzeler kişilere sağladıkları bu eğitim ile o dönemdeki kişilerin bakış açılarını öğrenmeyi ve topluma kolayca adapte olabilme imkânı sunmaktadır.

2.3. Çağdaş Müzecilik

Müze artık yeni manalar da taşıyan anahtar bir kavram olarak kabul edilmektedir. Günümüzde müze belirli bir binada bulunan, daraltılmış ve içine kapanık bir kurum olarak değil; insanlığın geçmişi boyunca başardıklarının ve başkaldırılarının özeti olarak ifade edilmektedir. Birçok ilgi çeken objelerin gözlemlenerek keşfedilebileceği; tarih, doğa tarihi, bilim, matematik, sanat ve sosyal bilimler konularında gerek bireysel ve gerek gruplar halinde sınıf dışı öğrenmenin ve hatta eğlenmenin gerçekleştiği kent fuarı gibi kabul edilmektedir. Müze insanoğlu olarak

bizlerin tarihimizi, kimliğimizi ve gelecek nesillerimizi anlamamızı sağlayan bir forum olarak ifade edilmektedir. Kültürel anlamda toplumları temsil edegelen, halkları bir araya getiren; gerek sanatsal gerek bilimsel başarıların sosyal ve kültürel kayıtlarını barındıran komplike ve benzersiz kültürel ve sosyal bir kurum olarak tanımlanmaktadır.

Müzeler koleksiyoner, tasarımcı ve eğitimcilerin müze ziyaretçileri ile bazen kapalı, bazen de açık etkileşim içinde buldukları dinamik ve sosyal kuruluşlardır. Diğer yandan gruplar eşliğinde sergileri gezen insanlar için sosyalleşme alanlarıdır. Öncelikle açıkça kendi gündemlerini kurgulayan; küratörler, gönüllüler, bilim uzmanları, eğitimciler, tasarımcılar, güvenlik, tanıtım ve pazarlama personellerinden oluşan personelleri ile müzeler profesyonel organizasyonlar yapan katılım ve iyileştirme merkezleridir. Müzeyi, insan emeği ile kurulan, tarihi, estetik, kültürel, arkeolojik, sosyal veya manevi önemi ve alası olan, herhangi bir zamanda ya da mekânda muhafaza edilmiş olan ve sunulmaya değer özellikte objelerin bulunduğu mekân olarak ifade edilmektedir. Bununla birlikte müze toplumların öz kültürleri ve diğer kültürler hakkında bilgileneceği, ulusal, kültürel, kolektif hafızanın manalarını aydınlatan ve insanların keşif yapacağı, fikir yürüteceği, öğreneceği ve eğleneceği bir akademidir. Müzelerin tanımında çağdaş işlevleri vurgulanırken, gelenek, inanç, tören gibi somut olmayan kültürel mirasın aktarımında dünyaya sosyal yönden sembolik ve soyut anlam katan mekânlar olarak önemli amaçlara hizmet ettikleri de belirtilmektedir.

Çağdaş müzelerin hedefi öncelikle, sosyal fonksiyonlar kapsamında toplumlara anmak istedikleri, sürekli hatırladıkları anıları tekrar tekrar yaşatmaktır. ABD’de bulunan Holocaust Müzesi bu anlamda Yahudi toplumu için önemli sayılan bir değerdir. Müze, sergilerini seyreden insanlara sunduğu hizmetler ile birden çok yönü olan bir kültür birimi olarak ifade edilmektedir. Müze bununla birlikte dinamik ve bilgi ve iletişim teknolojileri kullandığı sergileriyle ziyaretçilerine sinema, tiyatro, sanat atölyesi ve dinsel tören alanına benzer hizmet sunmaktadır. Bununla birlikte müze binasının sahip olduğu mimari desen koleksiyonunun özellikleri ile özdeşleşmektedir. Bir çağdaş müzede birçok fotoğraf karesinin izlenmeye sunulduğu bir fotoğraf kulesi, Birçok birbirinden farklı video gösterisinin yapıldığı sinevizyon alanı ve konferans salonu bulunabilmektedir.

Çağdaş müzelerin sosyal ve kültürel işlevleri yanında ideolojik fonksiyonları da bulunmaktadır. Birçok ülkede sosyal ve kültürel fonksiyonlar kapsamında, toplumdaki genel kabul gören inancı, değerleri ve düşünceleri yansıtan müzeler, ziyaretçilerini kurgulanmış programlara sokmakta ve onları “ideal birey” kalıplarına oturtma işlevini yerine getirmektedir. İdeal birey kurgulanırken, insanların kavrayış seviyesini yükseltmek, ulvi değerleri vurgulamak ve kolektif estetik duygularını geliştirmek önceliğe alınmaktadır. Kurgulanan toplumun ideal bireyi olan vatandaşlar, çağdaş müze sunumları ve faaliyetleriyle toplumsal değerleri, aidiyeti ve inançlara ilişkin söylem ve uygulamaları müzede izlemekte, ideolojik söylemleri dinlemekte ve toplumsal aidiyetlerini burada pekiştirmektedir.

Çağdaş müzecilik yaklaşımında önemli olan izleyici ile müze arasında iletişim kurabilmektir (Ceren 2009: 110-115). Bu yaklaşımda bilgisayar destekli sergi, dokunmatik ve interaktif sistemler, simülatör gibi teknolojik imkanlar ön plana çıkararak etkili bir sunum gerçekleştirmek amaçlanır. Ayrıca çağdaş müzeciliğin amaçlarını şu şekilde sayabiliriz.

1. Müze ziyaretçilerinin tamamına uygun koleksiyonları oluşturmak.
2. Kanun ve ilgili mevzuatlarda ziyaretçiler ve müze çalışanlarına ilişkin bütün uygulamalarda liyakat ve eşitlik politikasının gerektirdiği şekilde uygulamak.
3. Her kesimden ziyaretçiye ulaşmak ve kültürel çeşitliliğe saygılı örnek gösterilen bir müze haline gelmek.
4. Gönüllülerinin, müze müteveli heyeti üyelerinin, ücret alan müze çalışanlarının, stajyerlerin müzede istihdamında liyakati ve eşitliği göz önünde bulunduracak uygulamalar yapmak.
5. Çeşitlilik ve eşitlik politikalarını düzenlemek, geliştirmek ve uygulamak için müzenin temel amaçlarından biri olduğunu örnek uygulamalarla açıklamak, izleyicilerin ve müze personelinin görüşlerini dikkate almak.
6. Müze ile işbirliği geliştirmek isteyen özel ve tüzel kişilere çeşitliliği sağlamanın uğraşı içerisinde olmak.

2.3.1. Post-modernizm ve Çağdaş Müzecilik

Batı, toplumlarda gün geçtikçe belirmekte olan kültürel değişimin ve duyarlılık değişiminin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Kültürün önemli bir bölümünde duyarlılıkta, fiiliyatta ve söylencede fark edilir bir dönüşüm oluşmakta ve bu dönüşüm bir dizi post-modern ön kabulü, deneyimi ve önermeyi post-modernizm öncesi dönemden ayırmaktadır.

Post-modernizm kentsel gelişmede, farklılaşmış mekanlarda, çoğulcu politikalarda, “kolaj hayat” uygulamalarında en belirgin biçimde kendini göstermektedir. Post-modernizm başkaca ifade biçimlerine, başka hayatlara (kadınlara, engellilere, çocuklara, eşcinsellere, siyahlara, işçi sınıfına, kendi kültürleri olan sömürgeleştirilmiş haklara vb.) yakın alaka göstermektedir. Larrain (1995:72)’e göre modernizmin insanı getirdiği aşama büyük dünya savaşları, insanlık dışı anomaliler, ulusal ve global noktada zengin ve fakir arasındaki gelir farkının büyümesi, popüler kültürün engellenemeyen yükselişi, doğanın şiddetli yok oluşu, yapay ve bencil bir kültür endüstrisinin piyasaya çıkması ve kamusal kitlenin yok olmasıdır. Bu nedenle post-modernizm, bu vakıaların sonucunda meydana gelen tek tip, batı odaklı kalkınma ve tek bir evrensel kültür projesi olan modernizme bir başkaldırı olarak kabul edilmiştir. Bu fikir yeni kültür ürünlerinin piyasaya çıkışıyla kendini göstermiş ve hem kültürel içeriği hem de diğer kültürlere bakışı değiştirmiştir.

Post-modernizm felsefede, dilbilimde, retorikte, antropolojide, siyaset bilimi ve politikada, din bilimi ve estetik sanatta üzerine fikir yürütülmesi gereken bir takım farklılığı öngörmektedir. Hassan (1987:6)’a göre, post-modernizmin modernizmden farklı olarak formel yapıya karşı anti-formu, düzenlemeye karşı rastlantıyı, hiyerarşiye karşı anarşiyi, bütünselleştirme, yaratma ve senteze karşı yapı bozum ve antitezi, sanat objesine karşı performansı ve süreci, tür ve sınıra karşı globalleşmeyi, türe karşı değişime uğramış olanı, belirliliğe karşı belirsizliği, kişisel dili, büyük tarihe karşı küçük tarihi ve mesafeye karşı katılımı savunmaktadır. Post-modernizm, zamansal olan ile mekânsal olanın bağdaştırıldığı ve zamanın mekâna dönüştürüldüğü bir kavrayış olarak ifade edilmektedir (Jameson 2011: 422; Harvey 2014: 56).

Çağdaş müzecilikte zamanın mekâna dönüştürülmesi de gösterilmektedir. Çağdaş müzelerde ya da diğer bir ifade de yeni tanımlarıyla “Post-modern Müzelerde” sergilenen objelerin yaşantılara uzanan özellikleri ön plana çıkmakta, müzelerde yaşanan süreç önem kazanmaktadır. Post-modern müze anlayışına Michel Foucault'nun katkısı önemlidir. Modernitenin bireyler ve kurumsal yapılar üzerindeki etkisi ve getirdiği yeni iktidar ilişkileri üstüne çalışmaları bu alana ışık tutmaktadır.

2.3.2. Günümüzde Çağdaş Müzecilik Anlayışı

2000’li yıllardan beri müzelerde meydana gelen değişimler müze eğitimine gösterilen alakayı artırmış, ele alınan konuları farklılaştırmış ve müzede uygulanan yöntem ve teknikleri zenginleştirmiştir. Müze eğitiminin çerçevesinin genişlemesiyle birlikte, eğitim ortamları, bilişim ve teknoloji çağının ihtiyaçlarını yerine getirmek ve beklentilerini karşılamak için daha çeşitli bir ziyaretçi kitlesine hitap edecek faaliyetler hazırlamaya başlamış ve endüstri çağından bilgi çağına geçiş sürecinde insanları ve toplumsal hareketleri yakından izlemişlerdir (Gorman 2008). Müze eğitimi, müzeyi daha fazla ziyaretçi kitleleriyle buluşturmak için ziyaretçi ile müze arasında yakın ilişki kurulması gerekliliğinin sürekli vurgulandığı bir alandır. Greenhill (1997:32) İngiltere’de kültürel farklılıklara vurgu yapan müze koleksiyonu sayısının 21. yüzyıla kadar fazla olmadığını ve bununla birlikte eğitim faaliyetlerinin de yakın zamanda geliştiğini vurgulamaktadır. Greenhill (1997:32)’e göre, İngiltere’de sınıf farkı müze gezilerine de uzun seneler yansımıştır. Greenhill, İngiltere’de beyaz ırktan ve zengin kesimden insanların müzeleri daha fazla ziyaret ettiğini ifade etmiştir.

1970’li yıllarda İngiltere’de etnik azınlıklar politikası kurgulanmasıyla birlikte bu insanların İngiliz toplumundaki konumları ve rolleri gündeme getirilmiştir. Daha sonraki senelerde çok kültürlülük, ondan da sonra kültürel çeşitlilik kavramları daha fazla konuşulmuştur. Bu kavramlar 1990’lı senelerden önce sanatın çeşitli disiplinlerinde etnik azınlıklar ve çok kültürlü sanat ile alakalı politikalar ve çalışmalarla da gündeme gelmiştir. Bu çalışmalarda İngiltere’nin sömürge döneminde etkileşim içinde olduğu Karayipler, Afrika, Doğu Asya ve Güney Asya kökenli topluluklara öncelik tanınmış; kadınlar, engelliler, işçi sınıfı, dini ve sıra dışı gruplar ya

da eşcinsellerin kendilerini ifade etmeleri sağlanmıştır. Bu sürecin devamında İngiliz Müzeler Birliği'nin 2008 yılında çağdaş müzelerin, toplumun çeşitliliğinin ve karmaşıklığının farkında olarak toplumdaki her bir birey için müzeden eşit oranda faydalanma fırsatı sağlamaları zorunluluğunu ortaya koyması İngiltere'deki müzelerin ziyaretçi yaklaşımlarında son derece köklü değişimlere sebep olmuştur. Kaur'da bu gelişmeleri destekler şekilde bir yorum ortaya koymaktadır. Kaur (2005:4)'a yaptığı çalışmada, İngiltere'deki müzeler 20. yüzyılın sonlarında kültürel çeşitlilik konusuna değinirken etnik kimliklere, kadınlara ve çalışan orta sınıf halkın gündelik yaşamına öncelik tanımışlardır. 20. yüzyıldan sonra, çeşitlilik konusunu İngiliz müzecileri ırksal boyutuyla ele almadığı bu kavramın sosyal gelişim, eğitim, fiziksel entelektüel ırk, cinsiyet etnik köken, cinsel yönelime dayanan kimlikleri çoklu olarak ele almış ve uzunca bir bütünsel listeye ulaşmıştır (Okça ve Bilici 2019: 29-37). İngiliz Müzeler Birliği (2008) açısından müzelerin farklı görüşleri, kişisel farklılıkları, küresel olayları kültürel özelliklere hassas ve objektif olarak bakılması gerektiğini belirtmektedir. İnsanlık açısından ortak değerleri önceleyen ve takipçilerin kişisel kültürel kimlikleri konu alan detaylı bilgi içeren çoklu kültürel bir yapıya sahip olmalıdır.

2.3.3. Çağdaş Müzecilik İlkeleri

Modern müzecilik, farklı fikirlere açık olup bu görüş etrafında ziyaretçilerin zihninde daha çok konumlandırma yapabilen teknolojik yeniliklerden yararlanmaktadır. Klasik müze anlayışında, genellikle stant bazlı sergilemecilik, vitrin içi ya da duvar panoları üzerine gösterimin yanına, sunumu güçlendirmek için manken, dekor, fotoğraf maket dekor, telefon destekli sesli kullanılarak sunumun zenginleştirilmesi ziyaretçilerin ilgisini sürekli zinde tutmaktadır. Çağdaş müzecilik yaklaşımında, müze ve izleyici arasında iletişimin kurulması önemlidir. Rehberlerin birlikteliğinde ziyaretler gerçekleştirilirken, dia-film gösterimi sunularak, seminer organize edilerek, atölye uygulamalarıyla, geziler daha eğlenceli ve öğretici bir durum oluşturulmaktadır. Bilişim, bilgisayar kullanımıyla yapılan sergiler, interaktif sistemler, similatör gibi teknolojik imkânlarla çok etkili sunuşlar yapılabilmektedir. Modern müzecilikte ise, toplumların hemen her kısmına hitap eden organizasyonlar, etkinlik takvimleriyle müzeler birer kültürel merkezler haline getirilmeye çalışılmaktadır. Yapılan çalışmalar

yazılı ve görsel basında, televizyon ve radyoda duyurulması ile müzelerin organize ettiği uygulamalarla halkla iletişim kurularak müze ziyaret alışkanlıkları kazandırılarak her kesimin ilgisi çekilir hale gelmektedir.

2.4. Kent Müzeciliği

Kent müzelerinin ortaya çıkışı 18. yüzyıldan sonra Amerika'da olmuştur. Kozmopolit yapıda olan yeni kıtada insanların ortak yönlerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Yeni kentlerde insanlar ortak çatılar altında buluştukları değerlerini belgelemeye başladılar. Farklı dilden, dinden ve ırktan gelen insanlar gelecek kuşaklara ortak bir yaşam alanı bırakmak amacıyla kent müzeciliğine önem verdiler.

Fransız Devrimi ile birlikte hemşerilik bilinci yerini yurttaşlık bilince bıraktı. Bu dönemde kent müzeciliği önemli gelişmeler başardı. Kent müzeleri bu dönemde ortak miras kavramı ile birlikte aynı kentte yaşayanların kentlerinin gelişim sürecine katılmalarına katkı sağladı. Böylelikle ortak bir bilincin temellerini atmakta kent müzeleri önem kazanmış oldu.

Şehirlilerin şehirle aidiyetlerini kuvvetlendirmek ve yaşam alanını benimseyerek özümsemesini sağlamak günümüzde şehirleşmenin en önde gelen problemlerinden birisidir. Kentlinin kentle aidiyet bağlarını güçlendirmek ve yaşadığı mekânı benimsemesini sağlamak, günümüzün en çapraşık sorunlarından biridir. Günümüzde birçok şehrin, bireylerin en öncelikli ihtiyacı güven duygusunu karşılayabilmekten uzaklaşmaktır. Tanıyamadığı, kendisini yabancı gördüğü, anlamlandırmakta zorlandığı, çizgilerini çözümleyemediği şehir ortamında, kent ortamında yaşamak, çoğu kendi açısından önemli sayılabilecek bir huzursuzluk kaynağıdır. Kentin tarihsel süreçte kültürü ile kaynaşamayan, kentin kendi kültürel nitelikleriyle ve geçmiş yaşamıyla barıştırmak, önde gelen bir sorumluluktur. Kentli özelliği ve kentli bilinci oluşturmanın ön gerekliliği, kenti kent yapan kültürel geçmişini hayatta tutmak, tarihi dokusu ile, ahlakıyla, yerleşim yerleriyle, temasıyla aşına hale getirmek, geçmişi ile bugününü birbiriyle bağlayıp geleceğe bakmak. Tam olarak bu noktada kent müzeleri ve tarihsel

arşivi kentlerin geçmişleri ve kültürleriyle uygun bir dönüşüme sebep olan kentli bilincinde olan bireyler yaratma görevini icra eder.

Kentliyi bulunduğu ortamdan uzaklaştıran ve geçmişine yabancılaşmasına dönüşümün kötü etkisini ortadan kaldıran önemli bir görevi icra etmektedir. Farklı nitelik ve kültürel dokuya sahip kişileri ortak bir kimliğe kavuşturamaya, birlikte yaşamaya ve kentleriyle barıştırma yardım eder.

2.4.1. Kent ve Kentleşme

Birçok disiplinin ortak çalışma konusu Kent, çalışmalarda farklı açılardan ele alınmıştır. Özellikle sosyoloji, ekonomi başta olmak üzere disiplinlerin ilerlemesinde önemli bir referans olmaktadır.

Kentleri sadece bir yerleşim yeri olarak görmek, sınırlarını kısıtlamak anlamına gelmektedir. Kentler aynı zamanda semboller ve metaforlardır, düşünce şekli ve yaşam biçimidir. Modern toplumlar çoğulcudur, çok farklıdır ve çatışmalardan mustarıptır, kentler bu gibi olguların yoğunlaştığı alanlardır.

Kentleşme, çözülme, yoğunlaşma ve akım olayıdır. Kentleşme iki uçlu bir düzlemdir. Ucun birisi 'kır' diğeri de kenttir. Çözümler genellikle kırdan başlar, yoğunlaşma ise kentlerde gerçekleşmektedir. Çözülmenin ve yoğunlaşmanın özelliklerine uygun ve bunlara bağımlı biçimde, akım da kır ile kent arasında olmaktadır. Bu üç olgu, yani "kırdan çözülme", "kente yoğunlaşma" ve "kır ile kent arasındaki akım" bir bütünün parçalarıdır. Birbirlerinden ayrı olarak düşünülemezler. Bunların birbirlerine bağlı olarak zaman içindeki işleyiş biçimi, bir ülkedeki "kentleşme sürecinin işleyiş biçimini" ni oluşturur.

Buradan hareketle kısaca kentleşmenin tanımı, genellikle kentleşmeyle karıştırılmakla birlikte birçok noktada ayrılmaktadır. Kentleşme, toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında, tinsel ve özdeksel yaşam biçimlerinde değişiklikler yaratma sürecidir.

2.4.2. Kent Müzeleri'nin Önemi ve Yaygınlaşması

Kent müzeleri, bir kentin geçmişinin dünü, bugünü ve kent hakkında gerekli geçmiş bilgileri sistematik bir biçimde bir araya getirme rolü ve kentin kurumsal kimliğinin gelişimine olumlu etkisi olmaktadır.

2.4.3. Kent Müzelerinin Hedefleri

Kuruluş hedefi açısından kent müzeleri, o kentte yaşayanların kente ilişkin aidiyet duyguları arttırmanın yanı sıra toplumun geçmişi ile geleceği arasında bir köprü görevi kurmak ve geleceğe yönelik projeksiyonlar yapmaktır.

Önceki insanların o kente bıraktıkları izlenimlerin anlaşılması kişileri kente olan bağlılıklarını, kent insanları ile iletişimlerini güçlendirerek aynı amaç altında buluşmalarının sağlanması açısından önemlidir. Kişiler kentlerine aynı bakış açısı ile katkı sağlayarak kentin normlarını koruyarak yeni kuşaklara istikrarlı bir yaşam ortamı bırakmaktadırlar. Kent müzeleri insanlara bu duyguları aşılayarak huzurlu bir ortam yaratmaktadır.

Geçmişi ile bağı kopmuş kentliler düzgün ilişkilerde bulunamaz. Homojen yapıları bozularak aynı amaç altında üretmez, ilişki kuramazlar. Kent müzeleri hedeflerini bu yönde korumaktadır.

2.4.4. Kent Müzelerinin Amaç ve İşlevleri

Kent müzeciliğinde ilk amaç kentin ve kentlinin kimliklerini koruyarak kentli olma bilinci geliştirmektir. Bu sebeple kent müzesi kentin belleğinden taşıdığı nesnelere, oluşturduğu arşivle kentin hikâyesini kentliye ve dışarıdan gelen ziyaretçiye anlatır. Devamlı büyüyen kentte kent müze anlayışıyla, eski dokunun yok olmasını engellemek, alınan göçler sebebiyle değişime uğrayan kimliği sürekli kılmak esastır. Bellek, tarih ve kimlik bağlamında tarihi yapıların kent müzesi olarak işlevlendirilmesi sıklıkla rastlanan bir uygulamadır.

Tarihsel yapıların kent müzeciliği anlayışıyla nitelendirilmesinde, Nora'nın hafıza mekanlarına dair tanımladığı özellikleri taşıyor olmaları önemlidir. Kent içinde ve kentli için önemi olan bir tarihi yapı, o yere aidiyeti simgelemektedir. Tarihsel yapıların biriktirmiş olduğu izlerle kendi varlık ve mevcudiyeti kentin kimliğinin anlatılmasında önemli bir işleve sahiptir.

Ayrıca tarihi yapılar kentin tarihini bir matruşka misali bünyelerinde bulundurlar ve katmanların okunabilmesi için uygun süreçlere sahiptirler. Tüm bu özellikleriyle tarihi yapılar kentin kimliğinin yaşayan anıtları konumundadır.

Kent müzelerine ait gerek ulusal gerekse uluslararası çok fazla kuruluş ve bu kuruluşlara bağlı organizasyonlar, yasa ve yönetmelikler vardır. Türkiye için bağlayıcı nitelik taşıyalar genellikle; UNESCO, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ICOM ile bu kuruluşların mevzuatı, , Türkiye Milli Komitesi vb. kurum ve kuruluşlardır. CAMOC komitesi, kentin geçmişi, günümüz ve geleceğini konu alan özgün materyallerini bir araya getirerek, saklamak ve sunmak amacıyla kent müzelerini desteklemek ve teşvik etmek için şehrin kimliğini güçlendirmek ve gelişmesine katkıda bulunabilecek çalışmaların odağında yer almaktadır. Komite kararları, kent müzeciliğinin kuruluş amaçlarını, kentliler için önemini ve komitenin hedeflerini aktarmaktadır denilebilir.

- Müzelerin birbiri arasındaki iletişim ve iş birliğinin yanında müzelerle diğer kentsel, kent tarihi ve kentsel/kültürel konularda ilgili kuruluşlar veya kişiler arasında özgün dokümanların toplanması, korunması, yorumlanması ve sunulmasında onları destekleyerek teşvik edip kentlerin, günümüzdeki ve gelecekleri hakkındaki bilgi ve belgeleri sunarak kentin kimliğini güçlendirip gelişmesine önemli katkı sunmaktadır. Günümüz ve geleceği hakkında bilgi vermek ve böylece kentin kimliğini güçlendirmek ve gelişimine katkıda bulunmaktır.
- Kent müzeciliği geliştirilmesi çalışmalarıyla ilgili olarak bir programı yürütmek; Kent müzeciliğinin kentin yaşamında rolünü çoğaltmaya katkı sağlar.
- Sürekli değişmekte olan kültürel, ekonomik ve sosyal koşullardaki müzecilik uygulamalarının en güzel modellemelerine dikkatleri çekmektedir.

- Dünya genelinde müzeler arasındaki ortaklık ve işbirliklerini teşvik etmektedir.
- Diğer kentler içinde ki kurumlarla ortaklık ve iş birliğini teşvik etmektedir.
- ICOM programlarının gelişimi ve uygulamasına katkıda bulunmaktadır.
- Kent müzelerinin önemini temsil etmektedir.
- Benzer mesleki ilgileri olan ICOM üyeleri arasında bir iletişim kanalı olarak hizmet etmek.

CAMOC'un belirtmiş olduğu kentlerin geçmişi ve bugününe dair materyali toplayıp koruyarak geleceğe götürmesi ve böylelikle kent kimliği bilincini geliştirmesi ifadeleri, kent müzelerini bellek mekânları olgusuyla örtüşürmektedir(Keskin, 2017).

2.4.5. Kent Müzelerinin Gelişimi

Kent müzeleri 19. yüzyılın sonlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıktı. Yeni bir kıtada yeni bir hayat kurmak için Avrupa'nın farklı ülkelerinden Amerika'nın uçsuz bucaksız topraklarına doğru yola çıkan göçmenler, bu tanımadıkları topraklarda birçok kent oluşturdular. Kurulan yeni kentlerde birlikte yaşamayı öğrenirken başlarından geçenleri belgelemek istediler, kentin tarihi ile birlikte kendi tarihlerini de yazdılar.

Ortak bir geleceği kuran insanlar, yaşadıklarını unutmamak ve unutturmamak, kendilerinden sonra gelenlere buraların sahibi olduklarını kanıtlamak, onlara ortak bir geçmiş sunabilmek için kent müze ve arşivlerini kurdular. Farklı dil, din, ırk ve geleneklere sahip insanları kaynaştırmak, ortak bir kültürde harmanlamak gerekiyordu. Kent müzeleri, farklı kökenlerden gelen insanları bütünleştirmenin ve onlara ortak bir kimlik kazandırmanın aracı oldu.

Aynı dönemde Avrupa'da büyük imparatorluklar ve krallıklar yıkılmış, toplumlar Fransız Devriminden sonra ulus devlet ile tanışmıştı. Yıllarca birbirleriyle din, mezhep savaşlarına tutuşan, farklı etnik kökenleri nedeniyle çatışan toplumlar, bir bayrak altında buluşup "biz bir ulusuz" demek durumundaydılar.

Amerika'daki "kentlilik, hemşerilik bilinci" nin yerini, Avrupa'da "yurttaşlık bilinci" alacaktı. Bu nedenle 19. yüzyılda Avrupa'da kent müzeleri yerine Paris'te Louvre, Londra'da British Museum, St. Petersburg'da Hermitage gibi büyük ulusal müzeler kuruldu.

II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa kıtası, onca acıdan sonra barışı ve dayanışmayı pekiştirecek çareler düşünmeye odaklandı. Ekonomik işbirliğine yönelik kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu giderek Avrupa Birliği olarak siyasal birliğe dönüştü. Ardından kültür birliğini pekiştirmek için "ortak miras" anlayışı egemen oldu. Bu gelişmeler Avrupa'daki sivilleşme, demokratikleşme ve yerelleşme hareketine doğru evirildi.

Ulus devletlerin yönetimleri yetki ve egemenlik alanlarını gönüllü olarak daraltmaya, yerel yönetimlere ve sivil topluma devretmeye başladılar.

Katılımcı yerel yönetim anlayışının öne çıkmasıyla, kent müze ve arşivleri de önem kazandı. Kent müzeleri, kentin geçmişiyle bugünü birbirine bağlayan, geleceğe uzanan bir yaklaşımla, kentlinin gelişim sürecine katılmasını, kentine sahip çıkmasını sağladı. Böylelikle kent müzelerinin kapsamı, içeriği, işlevleri, etkinlikleri çeşitlendi. Kentlerin geçmişine ait belge ve objeleri derleyen, sergileyen, depolayan durağan mekânlar olmanın ötesinde canlı, dinamik, eğitici, geleceği birlikte üretmeyi özendiren mekânlar olarak geliştiler. Kent müzesi anlayışı, kentin geçmişini, tarih boyunca üretilen değerlerini dikkate alan bir değişimin altyapısını oluşturmayı hedef aldı.

2.4.5.1. Dünyada Kent Müzeciliği

Çevik'in Antalya Kent Müzesi Derneği Kurucu Başkanı olarak yazdığı ilk yazdığı davetiyede Kent Müzesi için şunlar geçiyor: Sanayi Devriminin ardından hızlı yok oluş sürecinde ortaya çıkan etnografya, folklor ve yerel tarihçilik Kent Müzelerine altlık olmuştur.

19. yy son çeyreğinde ABD’de ortaya çıkan kent müzeleri, farklı coğrafi bölgelerden gelen farklı dil, din, ırk vb. özelliklere sahip göçmenlerin bir arada yaşayabilmeleri ortak geçmiş oluşturabilmeleri amacıyla bilinçli olarak kurulmuştur.

Özelikle kent müze ve arşivleri geçmiş tarihi kanıtları birleştirme de bu rolü üstlenmişlerdir. Farklı toplumdaki gelen insanların bir arada yaşaması ve buna bağlı olarak ortak bir kültürün etrafında kenetlenmeleri ve burada oluşan kültür birikiminin unutulmaması ve gelecek nesilleri aktarılması açısından çok önemli bir rol üstlenmiştir. Ayrıca kent müzeleri, farklı kökenlerden gelen insanları bütünleştirmenin ve onlara ortak bir kimlik kazandırmanın aracı oldu.

Avrupa da ise milliyetçilik fikrinin yaygınlaşmaya başlaması ve yurttaşlık bilinci farklı milletleri bir arada tutan olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı toprak parçasını yaşam merkezi olarak seçen bireylerin ülkede ortak bir geçmiş oluşturmak fikri ağır basmaya başlaması ile birlikte, Avrupa’nın ünlü müzeleri, arşivleri ve kütüphaneleri böyle bir önceliğin sonucunda geliştiği söylenebilir.

20. yy ikinci yarısı ile birlikte yerel yönetimlere çoğunluğunun fikrinin alınması ve katılımcı yönetim terimleri kentleri yoğun bir değişim ve dönüşüm dönemine sokmuştur. Bu durumun bir sonucu olarak kentsel hizmetlerde değişiklik kazanmıştır. Kent müzeleri, kentin geçmişiyle bugünü birbine bağlayan, geleceğe uzanan bir bütünlükle, kentlinin gelişim sürecine katılmasını, kentine sahip çıkmasını sağladı.

Kent müzeleri sadece geçmiş bilgilerin sistematik bir biçimde depolandığı alanlar dışında, bilgi üreten geleceğe ışık tutan o toplumun dinamiklerini gelecek nesillere aktaran bir görev üstlenmiştir (Okan, 2015: 188-190). Müzede anlayış yaşanan kentin geçmiş birikimleri dikkate alan bir değişimin altyapısını oluşturmayı hedef aldı. Global dünyada yeni zihin haritaları bilindik değerlerin yeniden tanımlanmasına yol açtı. Dünyanın farklı coğrafi bölgelerinde yaşamına devam eden insanlar, farklı insanlarla olan etkileşimleri gelişen teknoloji ile hızla geçişken bir hal almıştır. Farklı kültürleri görme ve keşfetme isteği, o kültüre ait bilgi edinme arzusu küresellik kavramını ortaya çıkarmış ve bu durum yerel kültürlerin yok olma tehlikesini ortaya çıkarmıştır (Karadeniz 2009: 110-115).

Özgünlüğünü koruyan, farklılıklarını tanıtabilen ve duyurabilen kentler ilgi odağı ve çekim merkezi oldular ve bu ilgiden kaynak aktarmayı başardılar. Kentler, benzerlerinden farklılaşma çabasına girerken, özgünlüklerini simgeleyen “konsept”ler geliştirerek, moda deyimiyle “markalaşma” yarışına katıldılar. Kent müzeleri bu anlamda da kentlerin farklılıklarını, kültürel zenginliklerini sergileyecekleri mekanlara dönüştü.

2.4.5.2. Türkiye’de Kent Müzeciliği

Dünyadaki bu gelişmelere paralel olarak Türkiye’de bu değişim ve dönüşüm sürecine ayak uydurmayı nispeten başarmıştır. 1900 yıllar başında halkevlerinde faaliyet gösteren müzecilik faaliyetleri sürdürülebilir olamamıştır. Türkiye kır’dan kente göçün başlaması ile doğal ve kültürel değerlerin kaybolmaya başlaması beraberinde gelmiştir. Bu durum giderek artmış ve bireyler toplumsal kimliklerini kaybetme ile yüz yüze kalmıştır. Bu kayboluş gelecek nesillere aktarımı azaltmış ve nesil gençleştikçe tarihsel birikimler birer birer yok olmaya başlamıştır. Kentlerin, hazırlıklı olmadıkları bir yükte şaşkına döndükleri bu dönemde, kentsel dokunun çöküşüne tanık olundu. Kentlerde, önünü görebilme ve geleceği tasarlayabilme güçleşti. Kentlere gelenlerin ‘yeni hemşeri’ olma şansı zayıfladı, insanlar ‘getirdikleri ile gördükleri arasında bocalama’ yaşamıştır.

İnsanların bir kentte niçin yaşadığı temel sorunun cevabı kent bellekleri kavramı ile açıklanabilir. Bellek kaybını önlemenin yolu, kentlerin geleneksel dokularının yaşatılmasıdır (Avcıoğlu ve Akın 2016: 425-430). Bir kentin her yerinde ve tüm kültüründe bir arada yaşayabiliyorlarsa o kentte yaşam henüz diriliğini yitirmemiş demektir.

Dünya da gelişen ve jeopolitik tüm gelişmeler insanlığı etkilemektedir. Dünyanın herhangi bir bölgesinde yaşayan herhangi bir birey insanlığın ve oluşturduğu tarihin bir parçasıdır. İster bellek, ister tarih nitelemesi yapılsın, geçmiş değerlerine sahip olmayı başarmış ve sıkı sıkıya bağlı olan bireylerinde çevresindeki olaylara kayıtsız kalması beklenemez. Ve çevresinde gelişen olayları kendi kültürü çerçevesinde

tanımayı kavramayı ve benimsemeyi gerektirir. Kişinin kendi geçmişi, kendi topluluğu ve ailesinin geçmişi o kişi üzerinde daha önemli bir etkiye sahip olmuştur. Bu geçmişi öğrenmek, kişinin belleğini güçlendirebileceği gibi, yaşamı üzerindeki etkileri anlamakta kendisine yardımcı olabilir.

Yakınıımızdaki tarihle ilgilenmek, içinde bulunduğumuz çok değişik durumlarla nasıl baş edeceğimiz konusunda düşünme olanağı verir. Geçmiş yıllarda, bir ailede, örgütte, kentte ya da toplulukta neler olduğunu ortaya çıkarmak, içinde bulunulan koşulların kökenini ortaya koyar ve değişimin nedenlerini açıklayabilir. Belirli bir süre içinde koşulların nasıl bir evrim geçirdiğini incelemek bakış açısı ve aydınlık getirebilir.

Yerel tarih ve kent tarihi araştırmalarında "mekân" vazgeçilmez bir konu olarak düşünülmektedir. Mekânı oluşturan nesnelere ve o mekânın süreç içerisindeki dönüşümü yaşanan geçmişin parçaları olarak düşünülmektedir. Bir başka deyişle, bu öğeler kentin belleğidir. Kentler, yapılar ve o yapılarla bir bütün oluşturan sokaklar, meydanlar gibi kentsel öğelerden oluşur. Yapılar, yaşamın mekâna yansıyan somut belgeleridir. O coğrafyada yaşayan toplulukların yaşam biçimleri, gelenekleri, alışkanlıkları, ilişkileri, tasarımları, içinde yaşadıkları mekânların analiziyle açığa çıkmaktadır.

Tarihi kayıtları, seyahatnameler gibi veri kaynaklardan yararlanılarak incelenen mimarlık yapıtları, yerel tarihin sadece mekânsal yüzünü değil, sosyo-ekonomik ve kültürel boyutunu da aydınlatır. Belli insanların belli bir zamanda ve yerdeki bilinen hikâyesi olarak tanımlanan yerel tarih, artık üniversitelerin tarih programlarına da girmiştir. Yerel tarih sadece mikro düzey ile ilgilenmez, genel tarihin global ve evrensel ölçekte yaşanan olay ve olgularının sonuçlarının değerlendirilmesine de katkı sağlar. İnsanlığın yaşadığı tarihsel serüvenin en yakın noktasından başlayarak izlenmesi gerektiği düşüncesi, yerel tarihi inceleme ve öğrenme isteğinin bir açıklaması olabilir.

2.4.6. Türkiye’den Kent Müzesi Örnekleri

Türkiye’de ilk defa 2001 yılında Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından başlatılan Kent Müzesi faaliyetleri günümüze kadar büyük bir ivme kazanarak, hızla

ülkemin çeşitli bölgelerindeki il ve ilçelerde kurulma çalışmaları devam etmektedir. Bunlara örnek olarak; Bursa Kent Müzesi, Gaziantep Kent Müzesi, İzmir Kent Müzesi, Kayseri Kent Müzesi, Edirne Kent Müzesi, Mardin Kent Müzesi, Kütahya Kent Müzesi, İnegöl Kent Müzesi, Kumluca Kent Müzesi verilebilir.

Resim 2.1: Bursa Kent Müzesi

Resim 2.2: Kayseri Kent Müzesi

Resim 2.3: Gaziantep Kent Müzesi

III. BÖLÜM

3. BELLEK MERKEZİ İŞLEVLERİ VE KENT MÜZECİLİĞİ

Bireysel belleğin yaşam alanı olarak insan vücudunda beyin merkezli sinir sistemi var edilmiştir. Belleğin oluşması, saklanması, unutulması, işlenmesi ve yeniden var edilmesi süreçleri hep bu sistem içerisinde oluşmaktadır. Toplumsal bellek her ne kadar bireysel bellek gibi işlemiyor olsa da, sosyal yapı içerisinde belleğin varlık sürdüğü alanlar ve yapılar oluşmaktadır. Bunları tespit etmek için toplumsal bellek işlevlerinin yaşam alanlarını tespit etmek gerekmektedir.

Toplumsal bellek, birinci bölümde de açıklandığı gibi kolektif bellek, kültürel ve iletişimsel bellek, kaydedici ve işlevsel bellek ve negatif bellek gibi farklı teorilerle açıklanmaya çalışılmıştır. Bunların her biri toplumsal belleği açıklayan teoriler olmakla birlikte, belleğin faaliyet alanı konusunda da fikirler vermektedir.

3.1. Toplumsal Bellek Merkezi

3.1.1. Depolama

Bellek kavramı ile anlaşılan ilk mana belirli bir bilgi birikimini bir alanda saklanmasıdır. İstenildiği zaman geri çağırılabilen bilginin bir yapı içerisinde depolanması belleğin en birincil işlevi olarak sayılabilir. Toplumsal bellek için de bu işlevi yerine getirmek için verilecek en iyi örnek kütüphaneler olabilir. Bu bağlamda bir bellek merkezinin gerek kendi bünyesinde oluşturduğu gerekse de dışarıdan sağladığı bilgileri depolayacak bir yapıda olması gerekir.

3.1.2. Hatırlama

Bellek merkezi depoladığı bilgileri istenildiği zaman diğer bilgiler ile karıştırmadan ortaya çıkaracak bir mekanizmaya sahip olmalıdır. Çünkü bellek ancak hatırlandığı zaman vardır. Bir bilginin sadece bilgi deposu içerisinde var olması ona bellek işlevi kazandırmaz. Bu sebeple bilginin depoda bulunmasından daha önemli olan bilginin ihtiyaç halinde, ihtiyaç duyulan yere aktarılacak bir mekanizmanın sağlanmış olması gerekmektedir. Toplumsal bellek merkezinin de bu şekilde bilgileri sunacak ve aktaracak bir sistem ile donatılmış olması zorunludur.

3.1.3. İşleme

Bellek yaşam döngüsü içerisinde canlı bir olgu olarak hatırlama anında tekrar var edilmektedir. Hatırlanan bilgi zamanın şartları ve o anda oluşturulan bilgi ile tekrar var edilmektedir. Birinci bölümde de belirtildiği gibi belleğe her bir hatırlama anında zamanın ruhu üflenir. Toplumsal bellek merkezinde de bilgilerin tekrar işlenebileceği bir yapının kurulmuş olması gerekmektedir.

3.1.4. Unutma

Belleğin depo olma ve hatırlama özellikleri gereği artık ihtiyaç duyulmayan bilgilerin varlığı bunların depodan çıkarılması sonucunu doğurur. Gerek travmatik etkiler gerekse de hatırlama objesinin zaman veya mekân düzleminde bellek sahibinden uzaklaşmış olması onun hatırlanma zorluğu ile karşılaşmasına sebep olur. Bu hatırlama zorluğu o an için bilginin bellekte var olmaması yani unutulmuş olmasını gösterir. Toplumsal bellek merkezinde de gerek değişmiş ve artık işlevini kaybetmiş bilgilerin, gerekse de unutulmasının toplum sağlığı açısından fayda doğuracak olan bilgilerin silinmesini sağlayacak bir mekanizma kurgulanmalıdır.

3.1.5. Aktarma

Sosyal yaşamın işleyişi içerisinde var olan etkileşimlerin birçoğu bilgi aktarımı şeklinde tezahür etmektedir. Sosyal etkileşimin asıl ismi olarak ifade edebileceğimiz

iletişim, bilginin bir kaynaktan bir alıcıya aktarılması süreci olarak tanımlanmaktadır. Elbette ki bu iletişim süreci, bir takım iletişim engelleri sebebiyle kaynaktan çıkan bilgi ile alıcıda oluşan bilgi arasında önemli farklılıklar oluşturabilmektedir. İyi bir bellek aktarımı kaynaktaki ve alıcıdaki belleğin birbirine en benzer şekilde oluşmasını sağlamalıdır. Bunun içinde bellek aktarımının iki yönlü olarak sağlanması gerekir. Toplumsal bellek merkezi bünyesindeki bilgiyi aktaracak sistemler ile donatılmanın yanında geri dönütleri toplayacak ve bunları işleme fonksiyonuna aktaracak bir anlayış ile yönetilmelidir.

3.2. Kent Müzesi Faaliyetleri ve Birimleri

Kent müzelerinin her biri kendine has özellikler barındırabilmesine rağmen en temelde müzeciliğin işlevlerini yerine getirecek sistemlerden oluşmaktadır. Bilgilerin toplanması, korunması, belgelenmesi, araştırılması, ilgili birimler ile iletişime geçilmesi, sergilenmesi ve paydaşlarının eğitilmesi gibi işlevleri yerine getiren kent müzelerinde aşağıdaki birimler ve sistemler bulunmaktadır.

3.2.1. Kent Bilgi Merkezi

Kent müzelerinde kentin tarihi, coğrafi yapısı, doğal güzellikleri, mimari yapısı, kültürü, gelenek ve görenekleri, halk müziği ve folkloru, turizm imkanları sivil toplum örgütleri, kültür ve sanat yaşamı, el sanatları, sanayisi ve ticareti ile ekonomisi, fauna ve florası, tarım ve hayvancılık faaliyetleri, eğitim sağlık, spor ve basın ile ilgili imkanları ve tarihi anlatılmaktadır. Bu bilgilerin toplanması, işlenmesi, birçok farklı mecrada sunuma hazır hale getirilmesi işlemleri müze kurulum çalışmaları ile birlikte başlar.

Kent müzeleri bünyesinde bu bilgilerin toplandığı yazılı, görsel ve elektronik verilerin tutularak kullanıma sunulduğu bir bölüm bulunmaktadır. Bazı elektronik sistemleri fazlaca kullanan müzelerde bu bilgiler ziyaretçilere bilgi kioskuları aracılığı ile sunuluyorken bazı müzelerde ise geleneksel kütüphane formatında kullanıma açılmaktadır.

Resim 3.1: KIOSK Örneği

3.2.2. Bilgi Panoları

Bilgilerin ziyaretçilere sunulması için kullanılan en temel birim bilgi panolarıdır. Yazılı ve görsel öğeler ile tasarlanan bilgi panoları ziyaretçilerin gezi güzergâhına yerleştirilerek, her bir konu ile ilgili hazırlanan panoda ziyaretçilere kent müzesinin barındırdığı bilgiyi aktarısında önemli bir rol oynamaktadır.

3 Anadolu'da sedefkâriyi yaşatan tek kent

Bugün Gaziantep'te elliden fazla atölyede çalışan Gaziantepli sedefkârlar, Anadolu'da bu geleneği tek başlarına yaşatmaya devam ediyor. Bu geleneksel sanatın gelişimine Gaziantepli sedefkârlarla birlikte Gaziantep Üniversitesi de katkı koyuyor. Gaziantep Üniversitesi Gaziantep El Sanatlarını Koruma ve Geliştirme Merkezi'nde 1992 yılından bu yana kente yeni sedefkârlar

kazandırmak için sertifikalı kurslar düzenleniyor. Gaziantepli sedefkârlar kapı, pencereden dolap kanatlarına; kanepeler, koltuk, sandalyeden sehpalara; çekmece, rahle, silah kabzası, bıçak sapından, tütün tabakalarına; nalın, ayna, tavladan benzeri süs eşyalarına kaktıkları sedeflerle Türkiye'nin tanıtımına ve Gaziantep ekonomisine önemli bir katkı sağlıyor.

Resim 3.2: Bilgi Panosu Örneği

Resim 3.3: Bilgi Panosu sunumu örneği

3.2.3. Maketler ve Statik Canlandırmalar

Maketler

Kent müzelerinde başta kentin tamamını görmeye imkân tanıyan kent maketleri olduğu gibi, kentin mimari özelliklerini yansıtan önemli yapıların maketleri bulunabilmektedir. Bu maketler sunum güzergâhı içerisinde dekoratif vitrinlerde sergilenirken yapılarla ilgili bilgiler de yazılı yâda elektronik rehber kullanan müzelerde sesli olarak ziyaretçilere anlatılmaktadır.

Resim 3.4: Kent Maketi Örneği

Resim 3.5: Gaziantep Kalesi Maketi

Statik Canlandırmalar

Kent müzelerinde özellikle günlük hayata dair olmak üzere, kimi zaman da tarihi olayları ve kişilikleri yansıtan, ekonomik ve sosyal yaşamdan kesitlerin, el sanatları ve kente özgü ekonomik faaliyetlerin statik canlandırmalarına yer verilmektedir. Bu bölümlerde ilgili konudaki objeler ile desteklenmiş canlandırma bölümleri kent müzelerinin genellikle en ilgi çeken bölümleri olmaktadır.

Resim 3.6: Statik Canlandırma Örneği

Resim 3.7: Statik Canlandırma Örneği- Kilimci Ustası

3.2.4. Sergi ve Sunum Alanları

Kent müzelerinin birimlerinden biri de sergi ve sunum alanlarıdır. Bu alanlarda kent müzesine ait objeler sergilendiği gibi çeşitli kültürel faaliyetler ile kente dair farklı tematik sergiler için yeniden düzenleme yapılabilmektedir.

Resim 3.8: Genel Sergi Vitrini

Resim 3.9: Tematik Sergi

Kent müzelerinde genellikle kente dair hazırlanan video gösterilerinin sunulduğu bir sunum alanı bulunmaktadır.

3.2.5. Video ve Ses Prodüksiyonları

Kent müzelerinde genellikle her bir konuya ait kısa belgesel filmler bulunmaktadır. Bunlar elektronik rehberler aracılığı ile sesleri birbirine karışmadan izlenerek o konu hakkında görsel ve işitsel bilgi aktarımı sağlamaktadır. Yine ses prodüksiyonları da özellikle objeler, maketler ve statik canlandırmalar ile ilgili bilgileri ziyaretçilere aktarmak için kullanılan yollardan birisidir.

Resim 3.10: Video Sunumu

3.3. Toplumsal Bellek ve Kent Müzeleri

Kent müzesi bileşenleri ve faaliyetleri ile bir toplumsal bellek merkezi işlevleri karşılaştırılması, kent müzelerinin toplumsal bellek merkezi işlevini yerine getirebilip getiremediğini ortaya çıkaracaktır. Kent müzelerinde bulunan kent bilgi merkezleri kente dair belleği depolama işlevini yerine getirerek kentin bilgi merkezi olma özelliği kazanmaktadır.

Kent müzeleri bünyelerinde bulundurduğu bilgileri sürekli güncel tutmak ve araştırma alanı oluşturmak için araştırmacıların kullanımına sunar. Bu alanda araştırmacılar kent bilgi merkezinde bulunan bilgileri tekrar tekrar üreterek hatırlanabilir halde tutarlar.

Araştırmacılar kent müzesinde sadece birikmiş bilgiyi öğrenmek ile kalmayıp bu alanda kente dair yaptıkları çalışmaları da yine kent bilgi merkezine kazandırır. Bu da

yeni ve eski bilgilerin işlenerek yeni bilgilerin oluşmasını, böylece de kent bilgi merkezinin her an gelişerek büyümesini sağlar.

Kent müzeleri yaşayan müze özelliği ile, gerek interaktif hüviyeti gerekse de sergi ve sunum ekipmanlarının hızlı bir şekilde dönüşüme imkan vermesi sebebiyle, artık güncel olmayan ya da önemini yitiren bilgileri kent müzesi bünyesinden çıkartabilirler. Böylece kent bilgi merkezi unutmama işlevini de yerine getirmiş olur.

Kent müzelerinde bulunan bilgi panoları, video ve ses prodüksiyonları, maketler ve statik canlandırmalar da belleğin aktarma işlevini yerine getirmektedir. Birçok farklı kanaldan aktarılan bilgi, ziyaretçiye defalarca sunulurak onun kent bilgi merkezinde bulunan bilgiye aynen kaynaktaki şekliyle ulaşmasını sağlar.

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kentler için bellek yitimi kavramı insanlar için olduğu kadar beklenmedik vahim sonuçlar doğurmaktadır. Hafızasını kaybetmiş durumda olan bir kişinin kim olduğunu bilmemesi, nereden geldiğini bilmemesi ve nerede yaşadığını bilmemesi yakınlarını tanıyamaması çevresiyle sağlıklı ilişki kuramaması gibi kentler içinde aynı durum söz konusudur.

Tarihi ve geçmişiyle bağlantısını koruyup sürdüremeyen bir kent kendini, kültürünü, hazinesini, varlığını sürdüremez. Yaşadığı kenti tanımayan bir kentlinin yaşadığı, yaşayışı, sahip oldukları kimliğinin farkında olmayan bir kentlinin durumundan farklı olmayacaktır. Belleğe sahip çıkma bilince kentlerimizde oluşturulamadığı için onları gözden çıkarmakta maalesef kolaylaşıyor. Kentlerin dokusunu yerle bir etmek, bir imar hareketi ve belediye başkanının büyük başarısı olarak algılanabiliyor. Ancak bu tür durumlar hafızasını kaybetmiş bir kişinin bilinçsizce davranmasına benzemektedir.

Bu bağlamda kent müzeciliği anlayışı ilgili kentlerin bellekleridir, kimlikleridir, en değerli kaynaklarıdır ve geçmişleridir. Kentli kesim ilgili müzeye girdiğinde, kısa süre içinde yaşadığı şehrin özelliklerini göreceklerdir ve kentin geçmişini adeta geri çağıracaktır. Kent müzesinin kapısından içeri girenle çıkan kişi arasında kayda değer bir fark oluşacaktır. Kişi kendinden önce kentte yaşamış olan kişilerin bıraktıklarının değerini fark edecek ve bu değere değer katmak için çaba sarf etmesine neden olacaktır.

Toplumsal bellek merkezi olarak kent müzelerini değerlendirildiğinde, kent müzelerinin teoride toplumsal bellek merkezi işlevlerinin tamamını karşıladığı

görülmektedir. Depolama, hatırlama, işleme, unutma ve aktarma işlevlerinin her birini birkaç farklı bileşen ve faaliyet ile karşıladığı görülmektedir.

Kent müzeleri tüm bileşenleri ile kurulup, tüm faaliyetlerini düzenli bir şekilde yerine getirdiği zaman tam bir kent belleği merkezi olacaktır. Bununla birlikte hali hazırda kurulmuş ve işleyen kent müzelerinin birçoğunda kent bilgi merkezi gibi önemli bileşenin bulunmadığı görülmektedir. Genellikle yerel yöneticiler bilgi panoları, video ve ses prodüksiyonları ile maket ve statik canlandırmaları müze binasına yerleştirip, genellikle de tarihi bir binayı kent müzesi haline getirmeyi tercih etmektedirler. Bu da çağdaş müzecilik anlayışlarından olan yaşayan müzecilik ilkelerine uymayan bir yaklaşım olmaktadır. Aslen etnografya müzesi özelliğinde olan bu müzelerin, kent müzesi sayılması doğru değildir. Bu tür müzelerinde bir toplumsal bellek merkezi işlevini yerine getirmesi beklenemez. Kent canlı bir varlıktır. Geçmişte var olmuş ve yok olmuş toplumların bıraktığı arkeolojik buluntuları bir alanda sunan müzecilik anlayışı ile kent müzeciliği yapılması bu sebeple mümkün görülmemektedir.

Kent müzelerinin yaşayan müzecilik anlayışı kurgulanmaları ve iletilmeleri gerekmektedir. Müze gerek araştırmacıların, gerek öğrencilerin, gerek ziyaretçilerin kent müzesi ile iletişime geçtiğinde sadece bilgi almalarından çok onlardaki bilgiyi de kendi bünyesine kazandırabilmelidir.

Kent müzeleri çağdaş müzecilik anlayışının bir sonucu olarak var olmuştur. Bu anlayışın da gereği olarak birinci ve ikinci bölümlerde belirtildiği gibi en temelde yaşayan müze olma özelliğini yerine getirebilmek için, müze ziyaretçilerinin müzenin oluşumuna katkı sağlayabilecek imkânlarının sağlanması gerekmektedir. Bu bağlama kent müzeleri teorisinde ve uygulamalarında bu imkânı çok fazla göremiyoruz. Özellikle sosyal medya uygulamaların ve katılımcıların analizi ile kendisini var eden platformların kullanıldığı çağda kent müzeleri için de bu imkânı sağlayacak teknolojik altyapılar üretilmelidir. İlk örneklerinde başta elektronik rehber olmak üzere zamanın teknolojik imkânlarını kullanan kent müzelerinin zamanın getirdiği yeni teknolojileri de kendine uyarlaması beklenmektedir.

Kent müzeleri, kentlinin kentiyle tanıştığı mekânlardır. Kentlinin kentiyle ilişki kurmaya, kentini sevmeye başladığı yerlerdir. Yunus Emre'nin deyişiyile, "Gelin tanış olalım, işi kolay kılalım," dileğiyle başlayan bir yola çıkıştır. Anadolu kentleri, mimarisi, kent kültürü ile batıdaki homojen kültürlü kentlerden farklıdır. Kentlerimiz birbirine benzemediği için her kentte aynı modeli uygulamaya çalışmak yerine, farklılıklarımıza uygun farklı modeller geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

Altunbaş, Aysun. Özdemir, Çiğdem (2012) Çağdaş Müzecilik Anlayışı Ye Ülkemizde Müzeler, Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Raporu, Ankara.

Ambrose, T. Paine, C. (1993) Museum Basics, ICOM, 1st Edition, New York.

American Association Of Museum: (2001):The Official Museum Directory, National Register Publishing Cooperation, Washington.

Arığ, Tanzer. (2015)"Günümüz Sanatında Boşluk ve Yeni İfade Olanakları."

Artun, Ali,(2006) Sanat Müzeleri 1 Müze ve Eleştirel Düşünce, İletişim Yayınları, İstanbul.

Artun, Ali.(2006) "Sanat Müzeleri 1 Müze ve Modernlik." İstanbul: İletişim Yayınları .

Ashley, S. (2005), —State Authority and The Public Sphere: Ideas on The Changing Role of The Museum As A Canadian Social Institution || , Museum And Society, Mar 2005, Vol. 3, No. 1, pp. 5-17.

Atasoy, Nazan, Yeniden Müzeciliği Düşünmek-Çağdaş Eğitimde Müzenin İşlevi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1999.

Atkinson, R. L., Smith, E. E., Nolen-Hoeksema, S., Fredrickson, B., Bem, D. J., & Maren, S. (2012). Psikolojiye giriş. Arkadaş Yayınevi.

Avcıoğlu, Seçil Sayar, and Oya Akın. (2016) "Kolektif Bellek ve Kentsel Mekan Algısı Bağlamında İstanbul Tuzla Köyiçi Koruma Bölgesi'nin Mekansal Değişiminin İrdelenmesi." İDEALKENT 8.22: 423-450.

- Ayaokur, Alev. (2014)"Müzelerde Bilgi Yönetimi: Sadberk Hanım Müzesi Örneği." .
- Bozkuş, Ş. (2012). Kültür ve sanat iletişimi çerçevesinde Türkiye'de sanal müzelerin gelişimi. *International Journal of Social Science*, 26(2), 329-344.
- Cengiz, Ekrem (2006), Müze Pazarlaması: Pazarlama Karması Elemanlarının Müzelere Uyarlanması, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 15, Sayı 1, s.87-108.
- Çakmak, Şükran.(2013) Bursa Kent Müzesinde bulunan 19. ve 20. yüzyıl Bursa gelin kıyafetlerinin incelenmesi. Diss. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, C. (1998), Müzelerde Pazarlama: Müze-Ziyaretçi İlişkilerinde Çağdaş Pazarlama Yaklaşımı, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme ABD Yüksek Lisans Tezi.
- Doğu, T., & Varkal Deligöz, M. (2017). Hafıza Kutusu: Bir Kentsel Kolektif Bellek Deneyimi. *Megaron*, 12(4).
- Egüz. Şule, Alper Kesten. "Sosyal Bilgiler dersinde müze ile eğitimin öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi: Samsun ili örneği." *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 13.1 (2012): 81-104.
- Erbay, Fethiye. "Türkiye’de Müzecilik Eğitiminin Üniversitelerde Kurumlaşması." *Milli Eğitim Dergisi* 46.214: 105-122.
- Erbay, Mutlu. *Müzelerde Sergileme ve sunum tekniklerinin planlanması*. Beta, 2011.
- Erol, İbrahim.(2019) Müze kavramının günümüz metro müzeleri kapsamında incelenmesi ve uygulama örneklerinin değerlendirilmesi. MS thesis. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
- Güleç, Selma, and Seçil Alkış. "Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin iletişimsel boyutu." *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 17.1 (2003): 63-78.

Hein, George E. (2002) Learning in the Museum. Routledge.

Irak, M. (2005). Hatırlamanın ve unutmamanın farkındalığı: Sağlıklı bireylerde ve bazı beyin hasarlarında üst-biliş sürecinin işleyişi [Özel Ek Sayı]. Türk Psikoloji Yazıları, 8, 1-15.

Kara, Hacer.(2015) Konya Mevlâna Müzesi Müzeli Eserler bölümünde bulunan Osmanlı dönemi ciltleri. Diss. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karadeniz, Ceren. (2009)"Dünyada çocuk müzeleri ile bilim, teknoloji ve keşif merkezlerinin incelenmesi ve Türkiye için bir çocuk müzesi modeli oluşturulması." Yayımlanmış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Keleş, V. (2003). Modern müzecilik ve Türk müzeciliği. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(1-2).

Mollaoğlu, R. N. (2007). Bilgi Ortamı Olarak Müzelerde Kütüphanelerin Rolü ve Türkiye'de Müze Kütüphaneleri.

Okan, Berna (2015) Günümüzde Müzecilik Anlayışı, Sanat & Tasarım Dergisi, ss:187-197.

Okça, Ayşegül Koyuncu, and Bengin Bilici. "Denizli'de Sürdürülebilir Kentsel Koruma İçin Kent Müzesinin Gerekliliği." Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 34 (2019): 29-37.

Olick, J. K. (2014). Kolektif bellek: iki farklı kültür. Moment Dergi, 1(2), 175-211.

Otsuka, K., & Wayman, C. M. (Eds.). (1999). Shape memory materials. Cambridge university press.

- Özel, Nevzat. (2016). Müzelerde Bilginin Düzenlenmesi ve Erişime Sunulması: Ankara'daki Müzelere Yönelik Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 56(1).
- Özgören, Ferahnur. (2007). Boş zaman pazarlaması ve müzecilikte bir uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Öztekin, Onur Aziz (2014) Müze Kavramı Ve Müze Yapılarının İç Mekanlarının İstanbul'dan Örneklerle İncelenmesi, Haliç Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık Anabilim Dalı İç Mimarlık Programı, İstanbul.
- Öztopçu, Özlem, (2018) Temsil ve Aidiyet Tire Kent Müzesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Sağlam, Mehmet.(1990) "Bilimsel ve teknolojik gelişmenin sosyal ve kültürel boyutları." Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 5.1: 233-241.
- Sav, Sedef. (2017) Bir Yeniden Kullanım Önerisi Olarak Lefkoşa Kent Müzesi, İç Mimari Tasarım Anabilim Dalı İç Mimari Tasarım Uluslararası Yüksek Lisans Tezi,
- Schacter, D. L.,(Çeviren)Özgül, E. (2010). Belleğin izinde: beyin, zihin ve geçmiş. Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Schmitt, C. (2008). The Leviathan in the state theory of Thomas Hobbes: meaning and failure of a political symbol. University of Chicago Press.
- Silier, Orhan.(2010) "Dünyada ve Türkiye'de kent müzeleri." Ege Mimarlık 74.3: 16-21.
- Sözen Metin,(2013) Kent Tarihi Müzeleri ve Arşivleri, ÇEKÜL Vakfı-Tarihi Kentler Birliği Yayınları, İstanbul.

Süleymanoğlu, Edine F.(2018), Müze Arşivlerinin Yönetimi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Bilgi Ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Takımcı, M. Ç. (2016). Antik Çağ'da bayramlar ve festivaller (Yunan-Roma) (Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Tatar, T. (2000). Gelenek ve Gelecek. Sosyoloji Konferansları, (26), 199-215.

Yücel, E., 1999: Türkiye'de Müzecilik, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul

Yücel, E. (2006). "Müze". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 32, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, s. 240-243.